

**T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ZOOTEKNİ ANABİLİM DALI
2017**

**DALAMAN VE FETHİYE YÖRESİNDEKİ
HAYVANCILIK İŞLETMELERİNİN AGRO-
TURİZM POTANSİYELİ**

Aktan Güney KARAKAYA

**Tez Danışmanı:
Prof. Dr. Orhan KARACA**

AYDIN

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Zootekni Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Aktan Güney KARAKAYA tarafından hazırlanan Dalaman ve Fethiye Yöresi Hayvancılık İşletmelerinin Agro-turizm Potansiyeli başlıklı tez 12.05.2017 tarihinde yapılan savunma sonucunda aşağıda isimleri bulunan jüri üyelerince kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Kurumu	İmzası
Başkan : Prof. Dr. Nedim KOŞUM	E.Ü..	
Üye : Prof. Dr. Orhan KARACA	A.D.Ü.	
Üye : Prof. Dr. İbrahim CEMAL	A.D.Ü.	

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu Yüksek Lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulunun.....Sayılı kararıyla tarihinde onaylanmıştır.

Prof. Dr. Aydın ÜNAY
Enstitü Müdürü

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE
AYDIN

Bu tezde sunulan tüm bilgi ve sonuçların, bilimsel yöntemlerle yürütülen gerçek deney ve gözlemler çerçevesinde tarafımdan elde edildiğini, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce, sonuç ve bilgilere bilimsel etik kuralların gereği olarak eksiksiz şekilde uygun atıf yaptığımı ve kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

.../.../2017

Aktan Güney KARAKAYA

ÖZET

DALAMAN VE FETHİYE YÖRESİNDEKİ HAYVANCILIK İŞLETMELERİNİN AGRO-TURİZM POTANSİYELİ

Aktan Güney KARAKAYA

Yüksek Lisans Tezi, Zootekni Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Orhan KARACA

2017, 73 Sayfa

Bu araştırmada, Dalaman ve Fethiye yöresindeki büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık yapan geleneksel yapıdaki aile işletmelerinin agro-turizm potansiyelinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Çalışma materyalini yüksek turizm potansiyeline sahip ana üretim konusu sığır, koyun veya keçi olan toplam 60 işletme oluşturmuştur. İşletmelerin yapısal durumları ve agro-turizm potansiyelleri gözlem ve mülakat yöntemleri kullanılarak tanımlanmıştır. Elde edilen bulgular çalışma materyali olan tüm işletmelerin geleneksel yapıda göçer hayvancılık ile uğraşan aile işletmeleri olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra, bu işletmelerin fiziki imkanlarının agro-turizm açısından geliştirilmesi gerektiği saptanmıştır. Kolay ulaşım imkanları yanında doğal ve kültürel güzellikleri nedeni ile en önemli turizm merkezlerinden biri olması yörenin önemli avantajları olarak sıralanabilir. Bunun tersine, yörede agro-turizm bilinç düzeyinin yetersizliği turizm acentaları tarafından yeterli tanıtımların yapılmaması önemli dezavantajlardandır. Elde edilen bulgular, otantik yapıya sahip hayvancılık işletmelerinin turizm merkezlerine yakın olması nedeniyle bölgenin yüksek agro-turizm potansiyeline sahip olduğunun en önemli göstergesidir. Ancak bu potansiyelin geliştirilme zorunluluğu da göz ardı edilmemelidir. Çalışmadan elde edilen bilgilerin yöredeki kırsal turizm yatırımlarına ve sürdürülebilir geleneksel hayvancılığımızın gelişimine katkı sunması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Agro-turizm, Dalaman, Fethiye, Hayvancılık

ABSTRACT

AGRO-TOURISM POTENTIAL OF ANIMAL FARMS IN THE DALAMAN AND FETHİYE REGION

Aktan Güney KARAKAYA

M.Sc. Thesis, Department of AnimalSciences

Supervisor: Prof. Dr. Orhan KARACA

2017, 73 Pages

The main purpose of this research is to investigate the agro-tourism potential of family farms in traditional structures engaged in livestock breeding in Dalaman and Fethiye region. A total of 60 farms, whose main production material is cattle, sheep or goat, constituted the study material in the region with high tourism potential. Physical conditions and agro-tourism potentials of the farms was defined by observations and interviews methods. Obtained results indicated that all of the farms are small family farms dealing with nomadic livestock breeding in the traditional structure. Moreover, it has been determined that the physical possibilities of these farms should be developed in terms of agro-tourism. The availability of the airport, the ease of transportation and being one of the important tourism centers due to its natural and cultural beauties can be listed as powerful and advantageous aspects of the region. On the contrary, the lack of agro-tourism consciousness level and the lack of promotional activities by tourism agents are the significant disadvantages of the region. The results are the most important indication that the region has a high agro-tourism potential because the livestock farms with authentic structure are close to the tourism centers. But the necessity of developing this potential cannot be ignored. It is expected that the findings obtained from this study will contribute to the rural tourism investments and the development of sustainable traditional livestock in the region.

Keywords: Agrotourism, Dalaman, Fethiye, Farm animals.

ÖNSÖZ

Yüksek Öğrenim hayatım ve tez dönemim boyunca danışmanlığımı üstlenen ,çalışmalarına katkı ve destek sağlayan tezimin olgunlaşmasında büyük çabaları olan, bu süreç boyunca ilgisini ve tecrübelerini paylaşarak yanımda olan değerli hocam Prof. Dr. Orhan KARACA' ya,

Tezin yazım aşamasında ve son halini almasında büyük yol gösterici katkıları olan değerli hocalarım Prof. Dr. İbrahim CEMAL ve Prof. Dr. Nedim KOŞUM' a,

Yazım süreci boyunca manevi desteğini hissettiğim eşime ve aileme sonsuz teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY SAYFASI.....	iii
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİM SAYFASI	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	ix
ÖNSÖZ	xi
SİMGELER DİZİNİ.....	xvii
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xix
ÇİZELGELER DİZİNİ	xxi
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ/ KURAMSAL TEMELLER	4
2.1. Türkiye’de Hayvancılığın Genel Durumu.....	4
2.2. Muğla’daki Hayvancılığın Mevcut Durumu	8
2.3. Yöredeki İşletmelerin Mevcut Durumu	10
2.4. Yöredeki Hayvan Sayısı ve İşletme Potansiyeli.....	12
2.4.1. Büyükbaş Hayvan Sayısı ve İşletme Sayısı	12
2.4.2. Küçükbaş Hayvan Sayısı ve İşletme Sayısı	12
2.5. Agro-turizmin Kavramsal Açıdan İncelenmesi.....	13
2.5.1. Agro Turizmin Yöredeki Ekonomik Etkileri	15
2.5.2. Agro-turizmin Yöredeki Sosyal ve Kültürel Etkileri	17
2.6. Ülkemizde Agro-turizm Gelişim Süreci ve Mevcut Durum	18
2.6.1. Ülkemizde Bir Agro-turizm Örneği Ta-Tu-Ta (Tarım-Turizm-Takas)	20
2.7. Agro-turizm ve Kırsal Kalkınma İlişkisi.....	26
2.8. Geleneksel Hayvancılığın Agro-turizmle ilişkisi	28
3. MATERYAL VE YÖNTEM	32
3.1. Materyal	32

3.1.1. Dalaman ve Fethiye Yöresi	32
3.1.2. Yörenin İklim ve Bitki Örtüsü.....	33
3.1.3. Yöredeki Turizmin Agro-turizmle İlişkilendirilmesi	36
3.2. Yöntem	37
3.2.1. İşletmelerde Yapılan Gözlem ve Görüşme Tekniği	37
3.2.2. Görüşmelerde Üzerinde Durulan Başlıca Konular ve Mülakat İçeriği	38
3.2.3. Verilerin Değerlendirilmesi.....	39
4. BULGULAR	40
4.1. Sığırcılık İşletmelerine Ait Bulgular	42
4.1.1. Yapılan Mülakat ve Görüşmelerden Elde Edilen Cevap ve Gözlemler	43
4.2. Koyunculuk İşletmelerine Ait Bulgular	47
4.2.1. Yapılan Mülakat ve Görüşmelerden Elde Edilen Cevap ve Gözlemler	48
4.3. Keçi işletmelerine Ait Bulgular.....	52
4.3.1. Yapılan Mülakat ve Görüşmelerden Elde Edilen Cevap ve Gözlemler	53
4.4. Bulguların Yorumlanması	57
4.5. Yöredeki Agro-Turizm Potansiyelinin Swot Analizi	60
4.6. Yöredeki Agro-Turizmin Gelişimi İçin Destekleme Modeli.....	62
4.7. Yöredeki Agro-Turizm Çiftliklerinin Sürdürülebilirliği	62
5. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	63
KAYNAKLAR.....	70
ÖZGEÇMİŞ.....	75

SİMGELER DİZİNİ

AB	Avrupa Birliği
STK	Sivil Toplum Kuruluğu
TATUTA	Tarım Turizm Takas
TÜRKVET	Veteriner Bilgi Sistemi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Seydikemer ilçesinde baharla yaylaya göç eden sığırcılık işletmesi.....	9
Şekil 2.2. Türkiye’deki hayvan varlığı içindeki muğla’nın yüzdeler payı.....	10
Şekil 2.3. Fethiye İlçesindeki Yerli Kara Sığırın ve Keçilerin Birlikte Olduğu Bir İşletme Örneği	11
Şekil 2.4. Türkiye’deki Eko turizm çiftliklerinin bölgelere göre dağılımı.....	21
Şekil 2.5. Fethiye’deki Pastoral Vadi işletmesinde yapılan faaliyetlerden görseller	24
Şekil 2.6. Pastoral Vadi işletmesinde bulunan turistlerin konaklama yaptığı taş evler	24
Şekil 2.7. Seydikemer’deki Tangala keçi çiftliğinde düzenlenen peynir tadım etkinliği.....	26
Şekil 2.8. Tangala keçi çiftliğindeki yöresel mimariyle tasarlanmış çiftlik evi	26
Şekil 2.9. Dalaman ilçesi Kapıkargın mahallesi ağırlıklı sığırcılık işletmesi.....	31
Şekil 2.10. Seydikemer ilçesindeki Girdev yaylasındaki keçi işletmesi	31
Şekil 3.1. Dalaman ve Fethiye yöresini gösteren harita	33
Şekil 3.2. Yörenin doğal güzelliklerinden Ortaca İlçesi Dalyan Kanalı ve Kaunos Kaya Mezarları	33
Şekil 3.3. Dalaman İlçesi sıcaklık ve yağış grafiği	35
Şekil 3.4. Fethiye İlçesi sıcaklık ve yağış grafiği.....	35
Şekil 3.5. Yörenin doğal güzelliklerinden Fethiye ölüdenizdeki yamaç paraşütü etkinliği.....	37
Şekil 4.1. Ortaca ilçesinde belirlenen işletmelerin haritada noktasal gösterimi	40
Şekil 4.2. Dalaman İlçesinde belirlenen işletmelerin haritada noktasal gösterimi	41
Şekil 4.3. Fethiye İlçesinde belirlenen işletmelerin haritada noktasal gösterimi	42
Şekil 4.4. Seydikemer İlçesinde belirlenen işletmelerin haritada noktasal gösterimi	42

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2.1. Türkiye yıllara göre hayvan sayıları.....	7
Çizelge 2.2. Muğla ili yıllara göre hayvan sayıları	9
Çizelge 2.3. İlçelerdeki sığır sayısı ve işletme sayısı	12
Çizelge 2.4. İlçelerdeki koyun sayısı ve işletme sayısı	12
Çizelge 2.5. İlçelerdeki keçi sayısı ve işletme sayısı	13
Çizelge 3.1. Mülakat soruları	38
Çizelge 4.2. Sığırcılık İşletmeleri Mahalle Bazında İşletme Sayıları	42
Çizelge 4.3. Sığırcılık işletmelerine ait özetlenen veriler.....	47
Çizelge 4.4. Koyunculuk işletmeleri mahalle bazında işletme sayıları.....	48
Çizelge 4.5. Koyunculuk işletmelerine ait özetlenen veriler.....	52
Çizelge 4.6. Keçici işletmeleri mahalle bazında işletme sayıları	53
Çizelge 4.7. Keçi işletmeleri özetlenen veriler.....	57
Çizelge 4.8. Yörenin Agro-Turizm Potansiyelinin SWOT Analizi	61

1. GİRİŞ

Türkiye sahip olduğu tarihi, kültürel ve doğal güzellikleriyle potansiyel bir turizm cennetidir. Ancak, daha çok ülkemizde tatil yapan yerli ve yabancı ziyaretçi profili, kitlesel turizmi yani gezi, eğlence, (deniz, güneş, kum) ağırlıklı tatili tercih etmektedir. Yoğun ve stresli kent yaşamı insanların tatil gereksinimini daha da artırmaktadır. Bu nedenle son yıllarda, doğaya ve doğal yaşama özlem duyan insanlar için turizm seçeneklerine yenileri eklenmiştir. Tarım ve turizm ortak özellikleri bakımından birbirlerini tamamlar niteliktedir. İki sektörün birbiri ile olan ilişkisi, insanların doğal yaşama duydukları özlem ve kaynakların giderek tüketilmesi tarım ve turizmi bütünleştirerek bir paydada toplayan agro-turizmi ortaya çıkarmıştır. Kaynakları koru, kullan düşüncesi ile hareket eden agro-turizm, tarımsal alanlara zarar vermeden sürdürülen bir turizm türünü ifade etmektedir (Civelek M. ve ark. 2014).

Dalaman ve Fethiye yöresi iklim ve doğal güzellikleri açısından ülkemizde önemli turizm merkezleri arasında bulunmaktadır. Yöre, 4 ilçenin agro-turizm potansiyelini baz almaktadır. Dalaman ve Ortaca ilçeleri Dalaman yöresini oluştururken, Fethiye ve Seydikemer ilçeleri de Fethiye yöresini oluşturmaktadır. Özellikle yaz aylarında Dalamanda havaalanı bulunması ve çevre illerden ulaşım imkânının kolay olması nedeniyle, yörede yoğun bir turizm sezonu yaşanmaktadır. Aynı zamanda yörenin hayvancılık potansiyelinin ülkemiz hayvancılığı açısından önemli yerlerden birisidir. Muğla il yüzölçümünün %67 ' sinin ormanlarla kaplı olması ve birçok endemik bitkiye ev sahipliği yapması yörede, çok yönlü hayvancılık dallarının gelişmesine imkân sağlamıştır. Muğla ili arıcılık bakımından ülkemizde en çok gelişen illerden birisidir. Özellikle yaz döneminde çam salgı balı üretiminde %92' lik oranla ülkemizde lider durumdadır.

Yörede dağlık, ormanlık, makilik alanların geniş olması küçükbaş hayvancılığın gelişimini ön plana çıkarmıştır. Özellikle de Kıl keçiciliğinin yaygınlaşmasına olanak sağlamıştır. Yörede otlatma alanlarının geniş olması ve iklim özelliklerinin mevsimsel değişikliği, bahar aylarıyla beraber göçer hayvancılığı geliştirmiştir. Sahil kesimindeki köylerde ise büyükbaş hayvancılıkta, sulanabilir alanların geniş olması, yem bitkisi alanlarının artmasını sağlamıştır. İşletmeler genellikle açık sundurma, taş, kerpiç ve tam açık ahşap ağıllardan oluşmakta ve süt, besi işletmesi olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Dalaman ve Fethiye yöresi sahip olduğu ılıman iklimi, doğal güzellikleri, denizi ve kültürel zenginlikleriyle ülkemizde kitlesel turizmin en önemli bölgelerinden biridir. Bu avantajı sayesinde yöredeki geleneksel yapıda olan aile işletmelerinde, gelen turistlerden kırsal turizme meraklı bir kitlenin oluşturulması sağlanabilmesiyle, yörede farklı bir farkındalık oluŐturabileceđi düşünülmektedir. Bu kapsamda etkili bir farkındalığın oluŐturabilmesi hem geleneksel hayvancılığın sürdürülebilir olmasına hem de agro-turizmin yörede hızlı bir Şekilde yayılmasına katkı sağlayacaktır.

Özellikle yöreyi ziyarete gelen turistlerin agro-turizm potansiyeli yüksek çiftliklerin yerel halk ve bölgedeki paydaŐlar tarafından geliştirilmesi çok önemlidir. Böylece Őehirlerin stresli ve yoğun hayatından kurtularak bu çiftliklere gelen turistler; hayvansal üretiminde bulunmaları, hayvanları gözlemleri, hayvan bakım besleme faaliyetlerine bizzat katılarak hem öğrenmeyi hem de üretme imk nını sağlayabilecektir. Ayrıca üretilen ürünlerden ve yöresel lezzetlerden doğal köy sofralarında t ketebilmeleri de ayrı bir mutluluk katacaktır. Yöredeki agro-turizmin hızlı, kalıcı ve s r nd r lebilir gelişebilmesi için hayvancılık çiftliklerine konaklama, restoran hizmetlerinin eklenmesi için ciddi destek sağlanmalıdır.  iftliklerde yerel ürünlerin geliştirilmesi, tanıtılması ve çeŐitlendirilmesiyle agro-turizmin daha kalıcı Şekilde geliŐeceđi beklenmektedir.

Dalaman, Fethiye yöresindeki hayvan  iftliklerinin agro-turizm potansiyel haritasının, yapılan saha çalıŐmalarıyla sağlanabilmesi amaçlanmalıdır. Böylece kamu ve sivil toplum kuruluşları tarafından verilecek hibe ve kredi desteklerinin kullanma Őartlarında, hangi bölgeye, ne tür faaliyetlere ağırlık verilmesi gerektiği hususunda yol gösterici olacaktır. Bu açıdan yöredeki çalışma kamu kaynaklarının yörede doğru ve geliştirici olarak kullanılması açısından son derece önemlidir.

Geleneksel  r nlerin  retildeği ve iŐlendiđi bölgelerinin marka değeri olan ürünlerinin oluşması noktasında fikir sahibi yapacaktır. Bu  zelliklerin belirlenmesi, girişimcilere yönlendirici bir rota çizecektir. Böylelikle yöredeki agro pazarların daha işlevsel ve isabetli dağılması, yörenin ekonomik kalkınmasının daha hızlı olacağını gösterecektir. Agro pazarlarda özellikle yörenin kendine has markaların tanınıp, değişik bölgelere ve kültürlere yayılması sağlanarak yörenin marka değerini ve çeŐitliliđini de artıracabilecektir.

Bu çalışmada, yöredeki büyükbaş ve küçükbaş işletmelerin turizm güzergâhlarına mesafesi, işletmelerin otantik yapısı, aile işletmesi olması, mera ve yem bitkisi alanları gibi fiziki özelliklerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca işletmelerin agro-turizme katılma istekleri, yaşadıkları sorunlar, konaklatma istekleri, hayvansal ürünleri değerlendirme gibi çok yönlü mülakat sorularıyla agro-turizm potansiyelleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu özelliklerinin belirlenmesiyle, yörenin agro-turizm potansiyelinin oluşturulması, bu konuda daha önceden sağlıklı bilgi bulunmaması açısından elde edilen verilerin derlenerek, yöredeki yatırımcılara teşvik edici olmayı amaçlamaktadır. Ayrıca yöredeki geleneksel hayvancılığın sürdürülebilirliğinin sağlanması ve ileride yapılacak kırsal turizm yatırımlarına referans olacağı düşünülmektedir.

2. KAYNAK ÖZETLERİ/ KURAMSAL TEMELLER

2.1. Türkiye’de Hayvancılığın Genel Durumu

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de hayvancılık; ekonomik, sosyal ve beslenme açısından büyük önem taşıyan vazgeçilmez bir sektördür. Hayvancılık, ülke ekonomisinin gelişmesine katkıda bulunmakta, kırsal alanda istihdam yaratmakta ve önemli düzeyde katma değer sağlamaktadır. İnsanların dengeli beslenmesi açısından et, süt, süt ürünleri, yumurta gibi hayvansal gıdalar bedensel ve zihinsel gelişim açısından son derece önemlidir. Bu nedenle hayvansal ürünlerin üretilmesi hayati bir önem taşımaktadır. Hayvancılık sektörü et, süt, tekstil ve deri gibi çeşitli endüstri kollarına hammadde sağlamaktadır. Ayrıca hayvancılığa paralel olarak gelişen; yem, ilaç ve mekanizasyon gibi yan sanayi kollarının kurulmasına ve gelişmesine sebep olmaktadır. Hayvancılığın gün geçtikçe artan ülkemiz nüfusunun ihtiyaçlarına cevap verebilmesi ve ihtiyaç fazlası ürünlerimizin tarımsal ihracat gelirlerine değişen miktarlarda katkıda bulunmaktadır.

Hayvan gübreleri bitkisel üretimde toprağın fiziksel yapısını iyileştirmede ve toprak verimliliğini artırmada etkilidir. Hayvancılık, tarım işletmelerinde özellikle kışın bitkisel üretim faaliyetlerinin olmadığı dönemde işletmedeki boş işgücünün değerlendirilmesine olanak sağlamaktadır. Bitkisel üretim büyük oranda iklim koşullarına bağlı olduğundan, iklim koşullarından daha az etkilenen hayvancılık, tarım işletmelerinin tamamlayıcısı niteliğindedir. Ülkemizde hayvancılık sektöründe son yıllarda önemli değişimler olmuş, büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığımız önemli düzeyde azalmıştır. Birim hayvan başına verim miktarında artış olmakla birlikte birim hayvan başına verim düzeyi hala gelişmiş ülkelerin verimlerinin oldukça gerisindedir. Hayvancılıkta tavukçuluk hariç çeşitli nedenlerle üretimde beklenen artış sağlanamamıştır.

Türkiye’de hayvan varlığının bölgelere göre dağılımı incelendiğinde sığır varlığının coğrafi yapısı ve mera olanaklarının uygunluğu nedeniyle Doğu Anadolu ve Karadeniz Bölgesinde; Koyun varlığının Doğu Anadolu ve İç Anadolu bölgesindeki geniş mera alanlarında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu özellikleri sebebiyle geçmişte olduğu gibi günümüzde de Doğu Anadolu bölgesi ülkemizin yüksek hayvan potansiyeli açısından başı çekmektedir. Bölgede hayvancılık daha çok ekstansif olarak yürütülmektedir. Batı bölgelerimizde ise tavukçuluk ve

entansif sığırcılık yapılmaktadır. Bu bölgelerde Sığırcılıkta kültür ırklarının kullanımı nedeniyle hayvan başına daha yüksek verim elde edilmektedir. Batı bölgelerimizde silaj ve yem bitkileri üretimi yaygın olup, işletmeler daha örgütlü bir yöntemle üretim yapmaktadır. 2013 yılı TÜİK verilerine göre sığır varlığımızın %41,3'ü kültür ırkı, %42,4'ü kültür ırkı melezi ve %16,3'ü ise yerli ırklardan oluşmaktadır.

Türkiye'de sadece hayvancılıkla uğraşan işletmelerin toplam tarımsal işletmeler içerisindeki payı 1970 yılında %9,4 iken, 2001 yılında %2,36'ya bitkisel ve hayvansal üretimi birlikte yürüten işletmelerin oranı %83,30'dan %67,42'ye gerilemiş, yalnız bitkisel üretim yapan işletmelerin oranı ise %7,3'den %30,22'ye yükselmiştir. Veriler dikkatle incelendiği zaman, hayvansal üretimde kayda değer bir azalış olduğu anlaşılmaktadır.

Türkiye türlerine bağlı olarak hayvan varlığı açısından en yüksek rakamlara 1960-1980 yılları arasında ulaşmıştır. Ancak, 1980 yılından sonra 2009 yılına kadar gerek büyükbaş gerekse de küçükbaş hayvancılık sektörlerinde sayısal olarak önemli azalmalar yaşanmıştır. Bu durumun nedeni; 24 Ocak 1980 tarihinde Ekonomik İstikrar Tedbirleri çerçevesinde hayvancılık sektörü ve hayvansal ürünlerin destekleme kapsamından çıkarılmış olmasıdır (Sakarya, 2016).

1970'den 2009 yılına kadar Türkiye küçükbaş hayvancılık sektörü gerilemiş ve 2009 yılına gelindiğinde Türkiye toplam koyun varlığı %41 oranında keçi varlığı %74 oranında azalmıştır. 2009 yılından itibaren desteklemelerden dolayı sektör toparlanma eğilimine girmiştir. TÜİK verilerine göre 2016 yılı koyun ve keçi varlığı rakamlarının 1970 yılı küçükbaş hayvan varlığının gerisinde olduğu Çizelge 2.1. 'deki verilerden görülmüştür. Artan kişi başı milli gelir, refah düzeyi ve kırmızı et talebi göz önünde bulundurulduğunda sadece büyükbaş hayvan sayısının 1970 yılı rakamlarının üzerinde olduğu görülmüştür.

1991 yılından günümüze Türkiye'de kesilen hayvan sayıları genelde azalma göstermiştir. Hayvancılığın ekonomik bir faaliyet olmasından dolayı 2001 yılında yaşanan ekonomik krizde hayvancılık sektörünün de etkilenmesi kaçınılmaz olmuştur. 2001 yılında yaşanan ekonomik krizden dolayı üretilen et miktarının da azaldığı görülmektedir.

Dikkati çeken farklı bir durum 2007 ve 2008 yılında kesilen hayvan sayısının, dolayısıyla da kırmızı et üretiminin yüksek olmasıdır. Bu durumun nedenleri arasında 2007 yılında yaşanan tarımsal kuraklık ve 2008 yılı küresel ekonomik krizin reel sektöre yansımaları sonucu girdi fiyatlarında artış buna karşılık süt fiyatlarındaki yaşanan düşüş olarak gözlemlenmiştir.

Bu nedenledir ki 2007 ve 2008 yıllarında önceki yıllara kıyasla kasaplık gücün üzerinde bir kesimin olduğundan söz edilebilir. Bu yıllarda kasaplık gücün üzerinde kesim üretimin devamlılığı olan dişi hayvanların kesimi ile sağlanmış olduğundan 2009 yılında Türkiye hem hayvan varlığı açısından hem de kırmızı et üretimi açısından bir darboğaza girmiştir.

Et ve Süt Kurumu, kırmızı et sektöründe önemli bir aktör olmaya devam etmektedir. Bu durum Kurum tarafından hazırlanan 2009 Yılı Sektör Değerlendirme Raporu'nda da Et ve Süt Kurumu; "besicilerin yaşadıkları sıkıntıya düşmemeleri için gerektiğinde müdahale alımları yapıp stoklama yapmak suretiyle arz ve talep dengesini kurmak, et fiyatlarının maliyetin altına düşmesini önlemek, üretimin devamına katkı sağlamak için senenin her mevsiminde alım yaparak kalitede ve fiyatta belirleyici olmaya devam edecektir." ifadeleriyle belirtilmektedir. Hayvansal ürünlerin üretim ve tüketim miktarları günümüzde gelişmişliğin bir ölçütü olarak kullanılmaktadır. Ülkemiz hayvan sayısı bakımından önemli bir potansiyele sahip olmasına karşın, elde edilen hayvansal ürünler açısından hayvancılığı gelişmiş olan ülkelerle karşılaştırma yapıldığında durumun pek parlak olmadığı ortaya çıkmaktadır. Ülkemiz yıllardan beri tarımsal üretim açısından kendine yeterli ülkeler arasında gösterilmiştir. Tarımda kendine yeterlilik konusu gerçekten üzerinde tartışılması gereken bir konudur. Ancak, bilimselliği ve gelişmiş ülkelerin beslenme standartlarını, hayvansal ürünlerin üretim ve tüketim miktarlarını dikkate aldığımızda ülkemizin hayvansal üretim bakımından kendine yeter olduğunu söylemek mümkün değildir (Yener ark, 1996).

Ülkemizde tavukçuluk dışında hayvansal üretimin düşük olmasının en önemli nedenlerinden biri hayvan varlığımızın hala önemli bir bölümünü olumsuz çevre koşullarına dayanıklı düşük verimli yerli ırkların oluşturması ve hayvanlara başta bakım ve besleme olmak üzere uygun çevre koşullarının sağlanamamasıdır. Ülkemizde toplam alanların %17'sini çayır mera alanları oluşturmakla birlikte birçok bölgede yağış miktarının düşük olması, erken ve ağır otlatma nedeniyle

meralarımızın verimi düşüktür. Kaliteli kaba yem açığının kapatılması için gerekli olan yem bitkileri üretimi ise son yıllarda yem bitkileri desteği sağlanarak bir miktar artış sağlanmakla birlikte toplam tarım alanlarının %3'ü düzeyinde olup, yeterli düzeyde değildir (Ak ve Kantar, 2007).

Köy Hizmetleri, 1991 Tarım Sayımı, 2001 TÜİK sayımı ve 1998 yılında çıkarılan Mera Kanunu'ndan günümüze kadar tespiti gerçekleştirilmiş olan mera alanlarına ilişkin sayısal veriler sunulmuştur. 1940 yılından günümüze Türkiye toplam mera varlığı verilmiştir. Görüldüğü üzere Türkiye mera varlığı 1940 yılından 2013 yılına kadar yaklaşık %77 oranında azalmıştır. Türkiye'de toplam işlenen tarım arazisinin (18. 123. 000 ha) sadece %8,8'inde (1. 591. 788 ha) yem bitkileri üretimi yapılmaktadır. Bu nedenle, kaliteli kaba yem üretiminin artırılması ve ekonomik olarak sürdürülebilir bir hayvancılık için çayır mera alanlarının ıslahı ve idaresi yanında yem bitkileri üretim alanlarının %8,8'den en az %15'e çıkarılması ve üretiminin teşvik edilmesi gerekmektedir (Sakarya, 2016).

Ülkemizdeki hayvancılığın yıllara göre değişim sayıları Çizelge 2.1' de verilmiştir. Tablo incelendiğinde ülkemizdeki hayvancılığın yıllar itibariyle artış gösterdiği ve büyüme grafiği çizildiğini söylemek mümkündür. Buda hayvancılığımızın geleceği açısından son derece önemlidir. Bunun nedenleri arasında birçok etken sayılabilmektedir. Bunlardan en önemlileri ise hayvancılığın bitkisel üretime göre süreklilik arz etmesi ve yıl boyu üretim ve karlılığın olmasıdır. Hayvancılığa ve yem bitkisinde son yıllarda verilen desteklerin artırılması, gübre ve yemde KDV sıfırlanması, düşük faizli hayvancılık kredileri ve desteklerle gelişim süreci devam etmektedir.

Çizelge 2.1. Türkiye yıllara göre hayvan sayıları (TÜİK, 2016)

Yıl	Sığır	Koyun	Keçi
2010	11.369.800	23.089.691	6.293.233
2011	12.386.337	25.031.565	7.277.953
2012	13.914.912	27.425.233	8.357.286
2013	14.415.257	29.284.247	9.225.548
2014	14.223.109	31.140.244	10.344.936
2015	14.034.071	31.507.934	10.416.166
2016	14.080.155	30.983.933	10.345.299

2.2. Muğla'daki Hayvancılığın Mevcut Durumu

Muğla ili turizmde olduğu gibi hayvancılıkta da önemli illerimizin başında gelmektedir. Muğla ilinin coğrafyasının dağlık ve %67'sinin ormanlarla kaplı olması, iklim özelliklerinin uygunluğu ile hayvancılığın her türü için çok uygun bir yapıya sahiptir. Muğla ili büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın yanı sıra arıcılık ve deniz, tatlı su balıkçılığında da en önemli merkezlerden biridir.

Muğla'nın yaz aylarında sıcak olması ve sahil kesim ile yayları arasındaki yükselti farkının fazlalığı, nedeniyle göçer hayvancılığın yaygın yapılmasına olanak sağlamıştır. Özellikle küçükbaş hayvancılıkta bahar aylarıyla birlikte yüksek yaylara göç yapılmakta ve burada kar düşene kadar kalılabilmektedir. Yörede yıllık yağış miktarının yüksek olması yeşil bir bitki örtüsü ve zengin mera imkânı sağlamaktadır. Mera hayvancılığına çıkan çobanlar burada hayvanlarına kırkım etkinliği düzenlemekte, karların erimesiyle merada zengin mera otları ve çayırlar hayvanlarda süt verimini artırmakta, bunun sonucu olarak bahar ve yaz aylarında işletmelerden süt, geleneksel deri peyniri, tereyağı gibi ürünlerin satışı, yaylaya gelen ziyaretçilere, firmalara yapılarak, işletmelerin ekonomisine katkı sunmaktadır. Yöremiz bu anlamda en karlı mera hayvancılığın yapılabileceği en önemli yerlerden biri olarak öne çıkmaktadır.

Büyükbaş İşletmelerinin büyük çoğunluğunda köy merkezlerinde küçük aile işletmesi olarak süt ve besi hayvancılığı yapmaktadır. Özellikle su kaynaklarının yeterli olduğu büyük bir bölümde büyükbaş işletme sahipleri yem bitkisine verilen ciddi desteklerle ağırlıklı olarak, yonca ve silajlık mısır ekilişi yaparak kaba yem ihtiyacını karşılamaktadır. Mera alanlarına sahip bazı köylerde ise baharla birlikte meraya hayvanları salarak işletme masraflarını düşürebilmektedir. Yöredeki bazı kombine işletmeler ise küçükbaş hayvanların yanında sığırlarını da meraya çıkarmaktadırlar. Şekil 2.1' de yöredeki Seydikemer ilçesinin Paşalı mahallesinden bahsedilen yayla göçü esnasında çekilmiş bir sığırcılık işletmesi görülmektedir.

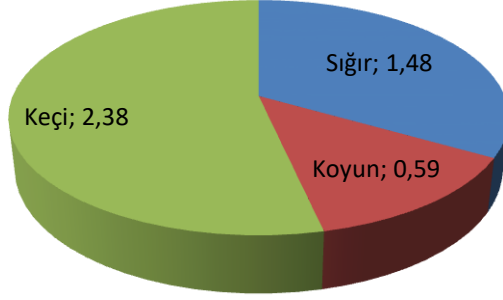

Şekil 2.1. Seydikemer ilçesinde baharla yaylaya göç eden sığırcılık işletmesi

Çizelge 2.2. Muğla ili yıllara göre hayvan sayıları (TUİK, 2016)

Yıl	Sığır	Koyun	Keçi
2010	149.466	96.830	150.914
2011	155.032	97.100	156.243
2012	176.889	129.619	182.315
2013	180.480	134.978	187.210
2014	169.134	179.306	277.576
2015	203.372	175.655	234.340
2016	208.849	183.103	246.768

Çizelge 2.2 'de Muğla'daki hayvancılığın sığır, koyun ve keçi türlerinde yıllara göre değişimini göstermektedir. Hayvancılığımızın ilimizde yıllar itibariyle yükseliş gösterdiği bazı yıllarda ise küçük dalgalanmalar olmuştur. Hayvancılığın hayvan cinsleri bakımından Türkiye'deki hayvan varlığı içerisinde ilimizdeki potansiyelin yüzdelik pay dağılımını gösteren grafik aşağıdaki Şekil 2.2' de verilmiştir. Grafik incelendiğinde sığırdaki ve keçide ilimizin ciddi bir potansiyel taşıdığı görülmektedir. Muğla' nın sadece turizmde ve bitkisel üretimde değil hayvansal üretimde de ülkemizde önemli bir merkez olduğu rakamlarla görülmektedir.

Şekil 2.2. Türkiye’deki hayvan varlığı içindeki Muğla’nın yüzdeleri payı

2.3. Yöredeki İşletmelerin Mevcut Durumu

Dalaman ve Fethiye yöresindeki hayvancılık işletmelerinin bölgenin coğrafi yapısının dağlık, ormanlık ve iklim olarak da hayvancılığa uygun bir bölge olması sebebiyle özellikle mera hayvancılığın gelişimine uygun yapıdadır. Yöredeki ziyaret edilen işletmelerde genellikle sürüler küçük aile işletmesi şeklinde yapılmakta olup, kış aylarında sahil kısımdaki köylerinde bulunan ağıllarda Aralık ayından Nisan ayına kadar kısmi otlatma ve besiyeye alınarak bakılmaktadır. Nisanla birlikte, karların erimesiyle ise yöredeki göç yollarıyla hayvanlar yürüyüşler halinde yüksek meralara çıkartılmaktadır. Yaylalarda işletme sahipleri kerpiç, ahşap ve taş evlerde konaklamakta, hayvanlarını gün boyu ortak merada otlatmaktadır. Küçükbaş hayvancılık işletmelerinden bazıları ise genellikle köylerin dağlık ve mera alanlarında Yörük usulü çadır, barakalar şeklinde konaklamaktadır. İşletmeler yıl boyu hayvanlarını işletme etrafındaki mera ve ormanlık alanlarda bakmaktadırlar.

Büyükbaş işletmelerde genellikle kültür ırkları (Siyah Alaca, Simental, Esmer) ve melezleri kullanılmaktadır. Büyükbaş hayvancılık yanında kombine küçükbaş hayvancılık yapan işletmeler, baharla birlikte meraya çıktıklarından, dayanıklı ve kanaatkâr yerli ırklarımızdan Yerli Kara, Boz Irk melezlerini kullandıkları görülmüştür. Şekil 2.3’ te yöredeki Fethiye ilçesinden bir işletmede Yerli Kara sığırlar ve Keçi sürüsü kombine aile işletmelerinden bir örnek yer almaktadır. Küçükbaş hayvancılıkta en yaygın görülen sürüler de ise Sakız, Kıvırcık, Merinos, Dağlıç, Tahirova, İvesi ırkları ve melezlerinden oluştuğu görülmüştür. Keçi ırkları olarak ise Kıl Keçisi, Saanen, Honamlı, Halep, ırkları ve melezleri işletmelerde görülmüştür.

Şekil 2.3. Fethiye İlçesindeki Yerli Kara Sığırın ve Keçilerin Birlikte Olduğu Bir İşletme Örneği

Yöredeki Ortaca ve Fethiye ilçelerinin mahallelerinin büyük çoğunluğu coğrafi açıdan ova köyü durumunda olup engebeli alanlar az bulunmaktadır. Fakat Dalaman ve Seydikemer ilçelerinin mahalleleri daha çok dağlık arazi ve dağınık yerleşime sahip olduğundan küçükbaş hayvancılık yoğun yapılmaktadır.

Büyükbaş hayvancılıkta ise yörede iki çeşit işletme modeli ön plana çıkmaktadır. Birinci yapıdaki işletmeler köy merkezlerindeki ağıllarda hayvanları meraya salmadan tamamen elde besleme yöntemleriyle, verimli kültür ırkları ve melezleri kullanılarak, besi ve süt amacıyla yapılan ticari işletmeler yoğun olarak bulunmaktadır. İkinci çeşit işletmeler ise genellikle göçer hayvancılığı benimsemiş ve sürülerini yerel ırklar ve melezleriyle oluşturmuş baharla birlikte mera hayvancılığı yapan işletmelerdir. Özellikle bu yapıdaki işletmeler agro-turizm gelişmesi açısından ilgi çekici durmaktadır. Bunun en önemli sebeplerinden bazıları şu şekilde açıklayabiliriz: işletmelerin göçer hayvancılıktan dolayı kültürel özelliklerini koruması, Yörük kültürünü yaşatabilmeleri, otantik yapıda olmaları, geleneksel ürünleri üretip sunabilmeleri argo-turizmin gelişimi açısından önemli özellikler olarak kabul görmektedir. Kış aylarında hayvanlar sahil köylerindeki barınaklarda elde besleme ve çevredeki küçük otlak alanlarında bakılırken, Nisan ayıyla birlikte her bölgenin yüksek kesimlerdeki meralarına hayvanlar sürülmektedir. Yöredeki sığırcılık işletmeleri genellikle küçük aile işletmesi tarzında yapılmakla birlikte işletmelerden bazıları süt ve süt ürünlerinden isteyen

komşulara ve müşterilere satışını yapmaktadır. Bir kısım işletme ise ürettikleri sütü toplayan firmalara vermektedir.

2.4. Yöredeki Hayvan Sayısı ve İşletme Potansiyeli

Yöredeki hayvancılığın işletme sayısı, mahalle sayısı ve hayvan sayısı açısından sayısal bilgilerini gösteren aşağıdaki (Çizelge 2.3, 2.4 ve 2.5) hayvancılığın gelişim potansiyeli vurgulanmaktadır. Çizelgelere bakıldığında hayvancılığın bölgede çoğunlukla küçük aile işletmesi olarak geleneksel yapıda olduğu görülmüştür.

2.4.1. Büyükbaş Hayvan Sayısı ve İşletme Sayısı

Çizelge 2.3. İlçelerdeki sığır sayısı ve işletme sayısı (TUİK, Türk-Vet, 2016)

İlçeler	Mahalle/Köy Sayısı	İşletme Sayısı	Hayvan Sayısı (Baş)
Ortaca	27	1076	7693
Dalaman	25	901	6072
Fethiye	41	1056	3570
Seydikemer	64	4550	30161

2016 yılı TUİK ve Türk-Vet verilerine göre yöredeki ilçelerin işletme başına ortalama sığır sayılarına baktığımızda Ortaca'da 7.1 baş, Dalaman'da 6.7 baş, Fethiye'de 3.3 baş iken Seydikemer'de 6.6 baş olmuştur. Özellikle Seydikemer'de ciddi bir sığır ve işletme varlığı gözükmemektedir. Bunun sebebi coğrafyasının geniş ve mahalle sayısının yüksek olması ve meralarıyla ciddi bir hayvancılık potansiyeli doğurmuştur. Çizelge 2.3' te mahalle, işletme ve hayvan sayıları ilçelere göre ayrı ayrı verilmiştir.

2.4.2. Küçükbaş Hayvan Sayısı ve İşletme Sayısı

Çizelge 2.4. İlçelerdeki koyun sayısı ve işletme sayısı (TUİK, Türk-Vet, 2016)

İlçeler	Mahalle /Köy Sayısı	İşletme Sayısı	Hayvan Sayısı (Baş)
Ortaca	27	129	4723
Dalaman	25	183	6881
Fethiye	41	57	1448
Seydikemer	64	948	61848

Dalaman ve Fethiye yöresinin kapsadığı 4 ilçedeki koyun varlığı genellikle yerel ırklar ağırlıklı geleneksel yöntemle yapılan işletmelerdir. 2016 yılı TUİK ve Türk-

Vet verilerine göre yöredeki ilçelerin işletme başına ortalama hayvan sayılarına baktığımızda Ortaca'da 36.6 baş, Dalaman'da 37.6 baş, Fethiye'de 25.4 baş iken Seydikemer'de 65.2 baş olarak gözükmektedir. Seydikemer'deki işletmelerin daha büyük yapıda olduğu gözükmektedir. İlçelere göre mahalle, işletme ve koyun sayıları Çizelge 2.4' te özetlenmiştir.

Çizelge 2.5. İlçelerdeki keçi sayısı ve işletme sayısı (TUİK, Türk-Vet, 2016)

İlçeler	Mahalle/Köy Sayısı	İşletme Sayısı	Hayvan Sayısı (Baş)
Ortaca	27	129	3125
Dalaman	25	183	4793
Fethiye	41	57	3125
Seydikemer	64	948	48738

2016 yılı TUİK ve Türk- Vet verilerine göre yöredeki ilçelerin işletme başına ortalama keçi sayılarına baktığımızda Ortaca'da 24.2 baş, Dalaman'da 26.1 baş, Fethiye'de 54.8 baş iken Seydikemer'de 51.4 baş olarak bulunmaktadır. Veriler incelendiğinde Fethiye ve Seydikemer ilçelerinde işletmelerin daha büyük ve ciddi bir Kıl Keçisi potansiyeli olduğu görülmüştür. Çizelge 2.5' te ilçeler bazında mahalle, işletme ve keçi sayıları özetlenmiştir.

2.5. Agro-turizmin Kavramsal Açıdan İncelenmesi

Agro-turizm kavramının etimolojik olarak kökenine bakıldığında tarım ve turizm kelimelerinin birleşiminden oluştuğu görülmektedir. Agri öneki Latince 'deager sözcüğünden türetilmiştir ve tarla anlamına gelmektedir. Yunanca 'daagro kavramı toprak ve tarım bilimi anlamında kullanılmaktadır. Turizm ise kişilerin yaşadığı yer dışına zihinsel, rekreasyonel ve spor ihtiyaçlarını karşılamak için çıkmasını ifade eden aktif bir dinlencedir (Sznajder ve ark. 2009). Agro-turizm kavramı hakkında çeşitli tanımlamalar yapılmıştır. Temelde benzer noktalardan hareket edilse de, çeşitli ülkelerdeki araştırmacıların yaptığı tanımlamalarda bazı farklılıklar da göze çarpmaktadır. Bu çalışmalar doğrultusunda agro-turizm kavramını aşağıdaki şekillerde tanımlamak mümkündür: Willams ve ark. (2001) göre, agro-turizmi doğal bir ortamda tarım faaliyetlerinin turizm deneyimi ile kombinasyonu olarak tanımlamaktadır. Hilchey (1993) göre, agro-turizmi operatörler tarafından halkın eğlenmesi ve eğitimi için yürütülen, çiftlik ürünlerini tanıtarak böylece çiftliklere ek gelir sağlama amacı taşıyan bir iş olarak ifade etmektedir. Daha geniş bir tanıma göre, agro-turizmi tanımlarsak: Kırsal

alanlardaki festival, müze gezme gibi kültürel anlamda tüm turizm faaliyetlerini ifade etmek için kullanılmasına rağmen, daha çok doğrudan kırsal çevreyle, ürünle ve konaklamayla bağlantılı bir çiftlikte, kampta , pansiyonda konaklama, eğitsel gezi, yeme, içmenin yanında çiftlik faaliyetlerine doğrudan katılmaya dayalı bir kırsal turizm türüdür. Agro-turizm tarımsal kaynakların (çekiciliklerin) sürdürülebilirlik ilkesiyle turistik amaçlarla kullanılmasını ifade etmektedir.

Agro-turizm (Tarımsal Turizm, Çiftlik Turizmi, Kır ve Orman Turizmi, Yeşil Turizm, Yabani Hayvan Turizm, Eko Turizm, Kültürel Turizm, Macera Turizmi, Aktivite Turizmi, Doğa Kaynaklı Turizm) gibi değişik isimlerle adlandırılan bu yeni turizm seçeneklerinde tarım turizmi (Agro-Turizm), kırsal turizmin bir alt kolu olarak bulunmaktadır. Kırsal turizm; kişi ve kişilerin yurt içi ve yurtdışı kırsal alana yaptığı seyahat anlamına gelmektedir. Dünya’da kırsal alanların ve kırsal yerleşimlerin turizm amaçlı kullanımı giderek yaygınlaşmakta, turizm sektörünün kırsal alanlara girmesi, turizmin bu çerçevede planlı-projeli yürütülmesini gerekli kılmaktadır. Tarım turizmi, son yıllarda kırsal alanlara yönelik gelişme gösteren en önemli turizm seçeneklerindedir. Tarım turizmi (Agro-Turizm) temel olarak küçük çiftlikler olmak üzere, çiftçilere ek gelir sağlamak amacıyla bağ, bahçe, tarla, ahır, ağıl, kümes vb tarımsal üretim alanları ile küçük ölçekli ve geleneksel gıda işleme tesisleri gibi faaliyet alanlarını ziyaret etmek, günlük işlerine katılmak, çiftlik evinde geceleme, gezinmek, eğlenmek, alış veriş yapmak ve bazen de eğitim almak gibi aktivitelerin bir veya birkaçını kapsayan bir turizm şeklidir.

Agro-turizmin gerçekleşebilmesi için temel belirleyici bazı kavramları mevcuttur. Bu kavramları şu şekilde açıklayabiliriz:

- ✓ İlk olarak agro-turizm yapılan bir çiftlikten bahsedebilmek için tarımsal temelli yapılan bir üretim faaliyeti ve bu faaliyete gelen turistlerin katılımı amaçlanmalıdır.
- ✓ İkinci olarak gelen turistlerin çiftliklerde hayvan bakımı ve beslenmesi, süt sağma gibi faaliyetlerde bulunması, dolaylı olarak ise yiyeceklerin hazırlanması, satışı gibi pasif olarak ise çiftlik dışındaki faaliyetlere bir şekilde katılmış olmaları gerekmektedir.
- ✓ Üçüncü bir özellik olarak turistlerin tarımsal temelli deneyimlerinde otantiklik algısının olması gerekmektedir. Bu anlamda turistler tarımsal deneyimlerini faaliyetlerin meydana geldiği orijinalliği ile algılaması ve

otantik tarımsal faaliyetlere doğrudan katılma şansının turistlere sunulması agro-turizmin temel özellikleri arasında gösterilmektedir.

Agro-turizm çevreye duyarlılığı ile doğal kaynakların korunmasını ve sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. Turizmin birincil derecede önemli olan, doğal kaynaklarının korunması açısından kitle turizminin yıkıcılığına çözüm bulması önemlidir. Bir diğer özellik de atıl konumdaki kadın iş gücünün pasif konumdan aktif konuma geçmesine yardımcı olmasıdır. Agro- turizm faaliyetleri ile gerek el sanatları olsun, gerekse de peynir, tereyağı, reçel gibi el yapımı ürünler ile olsun, kadın iş gücünün ekonomiye katılmasını sağlamaktadır. Ayrıca yerel halk, diğer ülkedeki veya bölgedeki turistlerle iletişime geçerek yeni şeyler öğrenme fırsatı elde edebilmektedir(Sznajder vd. göre 2009). Agro-turizme katılan turistler sadece ürün toplama ve hayvan bakımı gibi faaliyetleri yerine getirmenin yanı sıra yerel halkın yaşam biçimini de öğrenerek kültürel bir farkındalık oluşturmaktadır.

2.5.1. Agro Turizmin Yöredeki Ekonomik Etkileri

Kırsal turizm temelli faaliyetlerin gelişmesi tarımsal üretimdeki diğer kırsal temelli ekonomik faaliyetlerin gelişmesine oranla daha az maliyetli ve kolaydır. Yöremizdeki işletmelerde bu basit ve geleneksel özelliklerini koruyarak sadece birkaç özellik eklenerek, küçük bütçelerle aile işletmelerinin agro-turizm çiftliklerine dönüştürülmesi kolay olabilecektir. Yöremizdeki işletmelere katılabilecek en önemli ihtiyaçlardan bir tanesi göçer hayvancılık yapan işletmelerin konaklama imkânlarını çözebilmektir. Bu amaçla işletmelere yörük çadırları ve bungalov evlerle otantik yapısını bozmadan geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, işletmelerde üretilen geleneksel ürünlerin turistlere sunulmasını sağlamak, öncelikli bir eylem olacağı ve kısa sürede ekonomik kalkınmaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu tip turizm etkinliklerinin gelişmesi için yöredeki yerli gen kaynağı olan hayvan materyalinin kullanılması, yerel işletmelerin doğrudan katılımının sağlanmasıyla küçük aile işletmeleri için önemli bir ekonomik kazanç oluşturacaktır. Kırsal alanlarda bu tip faaliyetlerin gelişmesi aynı zamanda bu alanlarda dolaylı olarak hizmet sağlayanlarında, örneğin bu bölgelere turist taşımacılığı ve malzeme temini gibi faaliyetlerde bulunanlara ekonomik kazanç elde etmesini de sağlamaktadır (Wilson ve ark. 2001). Agro-turizmin gelişmesiyle yerel endüstrileşme seviyesinde çeşitlenmeye neden olması ve faaliyetin yapıldığı alanlarda farklı mesleklerden birçok işkolunun oluşturulmasını da sağlamaktadır(Kunasekaran ve ark. 2012). Aynı zamanda bu

alanlarda gelişen turizm faaliyetleri; yerel ürünlere olan talebi artırmakta, bölgesel pazarlama faaliyetlerini güçlendirmekte, yerel ürünlerde marka değeri yaratmakta, doğrudan pazarlama fırsatlarını artırmakta bütün bunlar ise ekonomik faaliyetleri teşvik etmektedir(Karabati ve ark. 2009).

Agro-turizmin hem arz kaynağı durumundaki yerel halka hem de ziyaretçilere sağladığı birçok fayda vardır. Öncelikle agro-turizmin yerel halka sağladığı istihdam özelliği göze çarpmaktadır. Agro-turizm ile yöredeki yerel halk yeni iş imkânlarına kavuşurken özellikle kadın iş gücü ön plana çıkmaktadır. Atıl durumdaki kadın iş gücü aktif konuma geçerek ekonomiye katkı sağlayacaktır. Böylece yöredeki işsizliği de bir ölçüde azaltacaktır. Agro-turizm alternatif ya da sürdürülebilir geleneksel bitkisel ve hayvansal üretimin varlığını, tarımın katma değer yaratması, doğrudan çiftlik ürünlerinin pazarlanmasına olanak tanınması, özellikle kırsal alandaki yerel halkın kalkınmasını sağlamada önemli bir rol üstlenmektedir. Tüm bu özellikleri açısından agro-turizme tarımsal çerçeveden bakıldığını söylemek mümkündür. Agro-turizme turizm açısından bakıldığında ise agro-turizm potansiyeline sahip bir destinasyonun olması, yani; turizm faaliyetlerinin temel kaynaklarını bünyesinde barındıran, bu faaliyetlerin gerçekleştiği, turistik mal ve hizmetler ile tüketici deneyimlerinin bütünlük bir sunumun sağlandığı ana zemindir. Bu destinasyonun tarımsal üretim amacıyla kullanılması ve agro-turizm faaliyetlerinde bulunulması gerektiği görülmektedir. Agro-turizmin ekonomik etkileri kırsal turizm temelli faaliyetlerin gelişmesi, hayvansal üretim gibi özellikle yöredeki agro-turizm işletmelerinde elde edilen süt, süt ürünleri, et, yumurta ve diğer bitkisel ürünlerin satılmasıyla kırsal temelli ekonomik faaliyetlerin gelişmesine önemli ekonomik katkı sunmaktadır. Bu tip turizm etkinliklerinin gelişmesi için yörede yer alan hayvan gen kaynakları gibi değerlerin kullanılması, yerel işletmelerin katılımının sağlanarak bu işletmelerin agro-turizm çiftliklerine dönüştürülmesi hem bir çekicilik hem de yerelde kırsal kalkınmada önemli bir adım olacaktır.

Türkiye'nin ekonomik kalkınması açısından önem arz eden bir başka sektör olan turizm sektöründe alternatif turizm arz kaynağı olarak da tarım ve hayvancılık faaliyetleri oldukça önemlidir. Özellikle geleneksel tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin gerçekleştirildiği kırsal bölgelerde, agro-turizm yerel halkın gelir seviyesini arttıracak ve onların kırsaldan kente göç etmeden hayatlarına devam edebilmelerini sağlayacaktır (Civelek ve ark., 2013).

Yörede agro-turizm gelişmesi, alternatif ya da sürdürülebilir tarımın varlığı, tarımın katma değer yaratması, doğrudan çiftlik ürünlerinin pazarlanmasına olanak tanınması ve özellikle kırsal alandaki yerel halkın kalkınmasını sağlamada önemli bir rol üstlenmektedir. Bu husus aslında agro-turizmin gelişmesinde önemli özellikleri olarak düşünülebilir. Yöredeki hayvancılık işletmelerinde agro-turizm faaliyetlerinin başlamasıyla çiftlikteki yerel ürünlerin çeşitlendirmeleri ve özgün özellikleriyle turistlere sunulmasını bu alanda hizmet edenlerin ise çiftçilik kimliği yanında turizmcilik kimliği de kazanarak önceki kazançlarına ilaveten turizm sayesinde gelirler elde ederek kazançlarını artıracaklardır.

Aralarında A.B. ülkelerinin de bulunduğu birçok devletin bu alanın desteklenmesine yönelik düşünceleri bir anlamda kırsal alanda yaşayanların gelirlerinin artmasını en uygun seçeneklerden birinin de agro-turizm olduğu fikrinden ileri gelmektedir (Henderson, 2009). Yöremizde ve Ülkemizin genelinde kırsal alandaki kalkınmayı sağlamanın en hızlı ve düşük maliyetli yöntemlerinden biri de agro-turizme dayalı çiftliklerin geliştirilmesi ve Ülkemize ve Dünyaya açılımının sağlanmasıdır.

2.5.2. Agro-turizmin Yöredeki Sosyal ve Kültürel Etkileri

Agro-turizm çiftliklerinin yörede çoğalması çiftçilere, çiftlik işletmecilerine, çevreleyen topluma ve toplumun bütününe birçok fayda sağlamaktadır. Bunlar arasında yukarıda ifade edilen ekonomik faydalar olduğu gibi, kırsal yaşam tarzının, yöreye özgü alışkanlıkların korunması ve sürdürülmesini sağlamak gibi önemli faydalar bulunmaktadır. Geleneksel hayvancılıkla özdeşleşmiş çan, kepenek, Çoban, çoban köpeği, kırkım etkinlikleri gibi kültürel faaliyetlerin sürdürülmesinde ve turistlere benimsetilmesinde çok önemli bir görev üstlenmektedir (Taw ve Barbieri, 2012). En önemli faydalardan biride yöredeki kitlesel turizm etkisiyle yozlaşan, kaybolan bölge kültürünün, geleneksel özelliklerin agro-turizm sayesinde canlı ve geliştirici tutulmasıdır. Agro-turizm faaliyetleri ile iş olanakları elde eden yerel halk dolayısıyla büyük şehirlere göç etmeyecek, köyünde kalıp tarımsal faaliyetlerini sürdürmeye devam edecektir. Agro-turizm gelişmesi ile kamu hizmetlerinin yerine getirilmesi veya eksik olanların düzeltilmesi gibi yerel toplumu da ilgilendirilen sorunların çözümüne katkı sağlamaktadır. Yörede yaşanan turizmin etkilerinin kırsal yaşama çekilerek köylerdeki küçük aile işletmelerinin canlanması ve gelişmesi sağlanacaktır. Agro-turizm çiftliklerinin geliştirilmesi yöredeki aile işletmelerin eğitsel özelliklerini

geliştirerek gelen turistlerden farklı şeyler öğrenmeleri ve tecrübelerini paylaşarak kültürel etkileşim içinde olmaları sağlanabilecektir (Sharpley, 2002).

Agro-turizm, yerel toplum ile turistler açısından bir katalizör gibi değerlendirilebilir. Yerel topluma ait değerlerin, doğal yapının, tarihsel, kültürel özelliklerin turistler aracılığı ile tanınması ve başka alanlarda da yayılmasına neden olan bir faaliyet görevi üstlenmektedir. Özellikle yöredeki zengin tarihsel kalıntılar ve antik kentler yöreyle özdeşleşmiş kültürel ürünler, yörede yetiştirilen hayvan ırklarının, işletmelerin kültürel yapısı bu anlamda yörenin agro-turizm açısından zengin olduğunu ön plana çıkarmaktadır. Böyle bir yöresel zenginliğin gelen turistler tarafından algılanması ve öğrenilmesi yörenin ülkemize ve dünya ülkelerine tanıtılması çok önemli bir tarımsal turizm ve kültürel etkinlik olacaktır. . Böyle bir durum aynı zamanda değerlerin yayılmasına turistler tarafından daha iyi anlaşılmasına ve saygı duyulmaya katkısı olması bakımından da agro-turizmin toplumların kültürleri açısından çok önemli olduğunu göstermektedir (Shaffrilet ve ark. 2014). Agro-turizm faaliyetleri, seyahat edilen alanlara yönelik yeni farkındalıkların sağlanması, başka alanlara veya turist açısından yaşanan dünyanın dışına, çevreye ve kültürel değerlere saygı duyulmasının sağlanması bakımından önemli bir faaliyet olarak gözükmektedir (Lopez ve Garcia, 2006).

2.6. Ülkemizde Agro-turizm Gelişim Süreci ve Mevcut Durum

Türkiye’de dağlık alanlar, sahip olduğu orman varlığı, mera alanlarına dayalı hayvancılık ve yaylacılık, çeşitli tarımsal üretim ve madencilik gibi potansiyelleri nedeniyle çok eskiden beri çeşitli şekillerde kullanılmaktadır. Günümüze gelindiğinde dağlık alanların geleneksel kullanım şekillerinden başka yeni bir turizm türü olan kırsal turizmin ön plana çıktığını görmekteyiz (Bakırcı, 1995). Ayrıca Türk kültürünün yansıtıldığı yöresel el sanatları, Anadolu folkloru, geleneksel köy düğünleri, sporları (cirit, deve, boğa güreşleri vb.), flora ve faunası, yaylalar ve ormanlar ve mağaraları gibi kırsal alanlara has özellikleri, Türkiye’deki kırsal alanların mozaiğini oluşturmaktadır (Morgül, 2006). Kırsal alanlar artık kent insanların rekreasyon aktivitelerini gerçekleştirdiği yerler olarak görülmektedir. Ülkemizin doğal ve kültürel güzellikleri son yıllarda kırsal turizme yönelik artan ilgiyle ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu kapsamda bazı seyahat acenteleri veya bağımsız gruplar Aladağlarda, Toroslarda, Kaçkar dağlarında, Kaz dağında, Kapadokya’da, İzmit-Gölcük, Yalova, İznik, Sakarya-Akyazı, İstanbul-

Şile-Ağva, Dilek Yarımadası, Bafa Gölü, Fethiye gibi yerlerin çevresinde trekking turları düzenlenmektedir (Soykan, 2003).

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde özellikle Artvin, Yusufeli, Şavşat ve Ardanuç ilçelerinin çevre köylerinde kırsal turizm için uygun alanlar bulunmaktadır (Cengiz ve Tüfekçioğlu, 2004). Türkiye'de kırsal turizm denildiğinde çoğunlukla doğa yürüyüşleri ve doğa sporlarını içeren açık hava rekreasyon etkinlikleri, alışveriş, yeme içmeyi kapsayan günübirlik köy ziyaretleri anlaşılmaktadır. İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerin çevresinde, Muğla ve Antalya gibi turistik merkezlerde, Bursa ve Kastamonu (Safranbolu) gibi tarihi ve kültürel zenginliklere sahip yerleşim yerlerinin çevresinde, antik kentlerin yakınlarındaki köylerde bahsedilen şekilde bir kırsal turizmin geliştiği görülmektedir. Bu konuda ilk örnekler 1980'li yıllarda görülmüştür. İskandinav pazarına egemen olan bir seyahat acentesi Karadeniz Bölgesinde Ordu ilinin çeşitli köylerinde bulunan köylüler ile anlaşarak konukların bir haftadan üç haftaya kadar değişen süreler içerisinde köy evlerinde ailelerin birer bireyi olarak kalmalarını sağlamıştır (Özkan, 2007). Kırsal turizm uygulamalarına başka bir örnek ise; Manavgat ve Side'de tatilini geçiren turistler pamuk toplamak için düzenlenen turlara katılarak, ilk önce tur kapsamında bulunan Oymapınar baraj gölünde tekne gezisine katılmakta, daha sonra aralarında yaşlı ve çocukların da bulunduğu turistler çevredeki pamuk tarlalarında bir saat çalışmaktadırlar(Sarı, 2008). Ülkemizde, son yıllarda yerel yönetimler, sivil toplum örgütleri de kırsal bölgelerin tarihi, doğal ve kültürel değerlerini yerli ve yabancı turistlerin ilgisine sunarak kırsal turizmden yararlanma çabaları içerisindeyler. Bunlardan birkaçını aşağıda özetleyebiliriz (Akça, 2006):

Ürgüp Belediyesi Kapadokya yöresinde bir proje kapsamında yerli ve yabancı turistlerin köy düğünlerine katılarak, geleneksel köy yemeklerini yapmaları, inek ve koyun sağarak kırsal yaşamın içerisinde yer almalarını sağlamıştır. Ortahisar Belediyesi Kızılçukur Vadisinde güneşin doğuş ve batışını turistlere izletmek amacıyla turlar düzenlemektedir. Her yıl bu turlara yaklaşık 30.000 kişi katılmaktadır. Kış döneminde Akdeniz, Marmara ve Ege Bölgelerindeki köylerde geleneksel deve güreşleri düzenlenmektedir. Son yıllarda bazı turizm acenteleri İpek Yolu güzergâhında turlar düzenlemektedir. Erzincan ve Muğla'nın kırsal alanlarında profesyonel yamaç paraşütü yapılmaktadır. Muğla'daki yamaç paraşütü etkinlikleri yöremizin içinde yer alan Fethiye ilçesi Ölüdeniz mevkiinde yapılmaktadır.

Son zamanlarda ülkemizde de çeşitli agro-eko turizm uygulamalarından Ege bölgesindeki gelişme şu şekilde olmuştur: Yunanistan’da elde edilen başarı örnek alınarak çeşitli bölgelerde tarım turizmi yapılmaya başlanmıştır. Gazeteci Zeynep Oral ve Yunanistan Dışişleri Eski Bakanı Yorgo Papandreu’nun annesi Margarita Papandreu’nun öncülüğünde, iki ülke barışına katkıda bulunmak için yürütülen bir projenin ardından 1997’de Ege köylerinde tarım turizmi yapılmaya başlanmıştır.

2.6.1. Ülkemizde Bir Agro-turizm Örneği Ta-Tu-Ta (Tarım-Turizm-Takas)

Türkiye’de çiftlik turizmi kapsamında faaliyet gösteren Eko turizm çiftlikleri, “Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi ve Gönüllü Bilgi, Tecrübe Takası” olarak bilinen ve kısa adı “TaTuTa” (Tarım-Turizm-Takas) olan proje ile faaliyetlerini sürdürmektedir. 2004’ten beri faaliyet gösteren TaTuTa projesi, dünya çapında yaklaşık 100 ülkede, 11 binin üzerinde ekolojik çiftliğin üye olduğu WWOOF (World wide Opportunities on Organic Farms / Organik Çiftliklerde Uluslararası Fırsatlar) ağının da Türkiye temsilcisidir. TaTuTa projesi, ekolojik tarımla geçinen çiftçi ailelere maddi ve manevi destek vermek, ekolojik tarıma katkıda bulunmak ve sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla kurulmuştur. Projede, ekolojik üretimin teknik, pazarlama, sosyal, çevresel vb. boyutlarında bilgili aynı zamanda ilgi sahibi kişilerin çiftlik ve işletmelerde bilgi, deneyim ve işgüçlerini paylaşırken yiyecek, içecek ve barınma ihtiyaçları çiftlik tarafından karşılanmaktadır. Bu proje kapsamında gönüllü veya konuk statüsünde ülkenin çeşitli bölgelerinden ya da, farklı ülkelerden gelen misafirler çiftlikleri ziyaret etmektedirler. Gönüllü olarak gelen misafirler, herhangi bir ücret ödemeksizin ilgi, tecrübe veya yarattıkları işgücü vasıtasıyla ev sahibi çiftçilere işlerinde yardımcı olmakta, bunun karşılığında da çiftçi misafire ücretsiz kalacak yer, yemek sunmaktadır. Konuk statüsünde çiftliği ziyaret eden misafirlerin ise çiftlikte çalışma zorunluluğu bulunmamakta bunun karşılığında çiftliğe belirli bir ücret ödeyerek kalabilmektedir (Çinko, 2013).

Türkiye’de TaTuTa projesi kapsamında Buğday Derneği’nin yetkilisi A. Berkay Atik’in verdiği bilgiye göre 2017 Yılı Mayıs ayı itibariyle ülke genelinde toplam 95 eko turizm çiftliği (Şekil 2.4.) ‘teki haritada görüldüğü gibi dağılmıştır. Çiftliklerden 6 tanesinin ana faaliyet konusu hayvancılık olarak bulunmaktadır. Bunun yanında diğer çiftliklerin bazılarında bitkisel üretime ek olarak hayvansal üretimde yapılmaktadır Şekil 2. 4.’te belirtilen çiftliklerden 28 tanesi Ege bölgesinde yer almaktadır. Ege bölgesinde yer alan çiftliklerden 14 tanesi Muğla

ilinde bulunmaktadır. Bu veriler yörenin kırsal turizm ağırlığı ve çekiciliğinin yüksek olduğunun bir göstergesi olmuştur. Yöredeki TaTuTa çiftlikleri tarım ile turizm arasında bir köprü niteliği görmektedir. Bu çiftliklerin hem gönüllü hem de ziyaretçi ağırlaması yerel halka, bölge kültürüne ve istihdama önemli katkılar sunmaktadır. Bu kapsamda yöredeki TaTuTa çiftliklerinin örnek alınarak bu uygulamanın benzerlerinin hayvancılık çiftliklerine yaygınlaştırılmasını sağlayabilmek kırsal turizme ve geleneksel hayvancılığa ciddi katkı sunması beklenmektedir.

Şekil 2.4. Türkiye’deki Eko turizm çiftliklerinin bölgelere göre dağılımı (www.tatuta.org, 2017)

Türkiye’de kırsal turizmle özdeşleşen, Buğday Ekolojik Yaşamı Destekleme Derneği’nin “Ta-Tu-Ta Projesi (Ekolojik Çiftliklerde Tarım Turizmi, Gönüllü, Bilgi ve Tecrübe Takası), yerel halkın ve yörenin kalkınmasını amaçlamaktadır. Erzurum’dan Giresun’a, Tokat’tan Antalya’ya, Çanakkale’den Fethiye’ye kadar Türkiye’nin farklı bölgelerindeki 32 ayrı noktada yer alan 95 çiftlik, kapılarını turiste açmışlardır. İnternet ortamında (www.tatuta.org) yer alan harita yardımıyla çiftliklerin bulunduğu bölgeler seçilerek başvuru yapma olanağı sağlanmaktadır. Çiftlikler daha çok Karadeniz, Marmara, Ege ve Akdeniz Bölgeleri’nde yoğunlaşmaktadır.

TaTuTa projesi 2004 yılından bu yana gerçekleştiriliyor. Projeye katılanlar ekolojik tarım ve hayvancılık yapan bir çiftliğe konuk olarak farklı bir tatil geçiriyor. Projeye Türkiye’nin dört bir yanından pek çok ekolojik tarım çiftliği

katılıyor. Çiftliklerde konaklayanlar, gönüllü olarak çalışmanın karşılığında yeme-içme ve konaklama masraflarını çalışarak ve öğrenerek ödüyorlar. Ya da belli bir para ödeyerek çiftliklerde çalışmadan da kalınabiliyor. Çiftliklerde çalışmayı seçenler, çiftliğin faaliyet konusuna göre, fidan dikimi, ürün toplama, hayvan besleme, süt sağımı, geleneksel ürün yapımı vb. faaliyetleri yerine getiriyor(Çinko, 2013).

Çiftliklerdeki konaklama fiyatları çiftliklerin sitelerinde kalacak kişi veya yatak sayısına göre belirtilmektedir. Çiftlikler genellikle, bir dağıtım kanalı olarak internetten yararlanmaktadırlar. Çiftliklerin tamamının web siteleri yoktur. İnternet sitesi olan çiftliklerin büyük bir kısmı, internet sitelerinde arazi ve tesisin konumu, çiftlikte gerçekleştirilen faaliyet türleri, çiftlik binalarının özellikleri ve sunulan hizmetler ile ilgili fotoğrafları kullanarak, ayrıca çiftliklerde daha önce konaklayan misafirlerin fikir ve düşüncelerine yer vererek çiftlik hakkında bilgi vermektedirler. Bunun yanı sıra web sitelerinde rezervasyon sistemine sahip olan çiftlikler, ziyaretçilerine internet üzerinden rezervasyon yapabilmeye olanağı sağlamaktadırlar. Çiftliklerin acentelerle bireysel işbirliği sağlayanlar yanında Buğday Derneği'nin Genç Tur'la yaptığı anlaşma ile çiftliklerin misafirlere, ziyaretçilere tanıtımı yapılmaktadır. Çiftlik ziyaretinde bulunmak isteyenler, Genç Tur'a başvurarak bilgi, destek alabilmekte ve rezervasyon yaptırabilmektedir.

Yöremizin de bulunduğu Muğla ili sınırları içerisinde TaTuTa kapsamında faaliyet gösteren 14 adet işletmenin içerisinde yer alan Fethiye'deki Pastoral Vadi işletmesi ile Seydikemer'deki Tangala Keçi çiftliği bitkisel ve hayvansal üretimin birlikte bulunması açısından çok iyi bir agro-turizm örneği oluşturmaktadır. Bu işletmelere gelen turistlerin gönüllü veya ziyaretçi olarak gelmesi sağlanmaktadır. Turistlerin çiftlikteki faaliyetlere katılabilmeleri ve burada konaklama imkânları bulabilmeleri açısından son derece güzel bir faaliyet yürütülmektedir. Ülkemizin değişik yerlerinden ve dış ülkelerden gelen turistlerin işletmelerdeki doğal hayatı keşfetmeleri, birçok kültürel etkinliği gözlemleyip öğrenmeleri, işletmedeki hayvan bakımı, çobanlık faaliyetlerini yapabilmektedir. Ayrıca ürettikleri doğal süt ürünlerinden, yoğurt, peynir, kaymak, ayran gibi ürünlerin tadına varmaları gelen ziyaretçileri ayrıca mutlu etmektedir.

Fethiye'nin Yanıklar mahallesinde bulunan Pastoral Vadi çiftliği çam ormanlarıyla çevrili bir vadinin ortasında, Kargı Çayının yanı başında, koyun, tavuk, ördek ve at gibi çiftlik hayvanlarının da yer aldığı 42 dönüm büyüklüğündeki zengin

biyolojik çeşitliliğe sahip bir arazi üzerinde, ekolojik yöntemlerle sebze, meyve ve hayvancılık faaliyeti yürütülmektedir. Ahşap ve kerpiç olmak üzere iki adet çok amaçlı salonları ile yoga kamp inzivalarına, dans, terapi, meditasyon çalışmalarına, kişisel gelişim seminerlerine ve yaz aylarında ailelerin de katıldığı çocuk kamplarına ev sahipliği yapmaktadır. Şekil 2.5’ te belirtilen resimdeki gibi konuklar dilerlerse mutfak ve bahçe çalışmalarına, hayvan bakımı ve ot toplama faaliyetinde bulunmaktadır. Aynı zamanda yerel kültür ve el sanatları atölyelerimizde dokumayı, topraktan çanak-çömlek yapmayı, ahşap oymayı deneyebiliyor, peynir, tarhana, erişte, reçel ve turşu yapım çalışmalarına katılabiliyorlar. Her yaş grubundaki çocuklar için “üretim” isteğini harekete geçirecek ve onlara bilgisayar oyunlarının sanal dünyasını unutturacak malzemelere sahiptir.

Şekil 2.5. Fethiye’deki Pastoral Vadi işletmesinde yapılan faaliyetlerden görseller

Çiftlikte 20 baş merinos melezi koyun 2 adet binek at ve tavuklar bulunmakta gelen turistler çiftlikteki hayvan bakımı ve beslenmesi faaliyetlerine katılabilmektedir. Ayrıca çiftlikte Şekil 2.6 ‘da görüldüğü gibi 30 kişinin konaklayabileceği taş ev, kerpiç ve bungalov odalarda pansiyon imkânına sahiptir.

Ayrıca işletmenin etrafında önemli tarihsel mekânlar, çiftliğin yanında hayat veren Kargı çayı, Batı Torosların eteklerinden doğduktan sonra günlük ağaçlarının ve narenciye bahçelerinin arasından geçerek 5 km uzaklıktaki Yanıklar köyü sahilinde Akdeniz’e ulaşıyor. Caretta Caretta kaplumbağalarının üreme alanı olan kumsalın hemen yanında ise göçmen kuşların konakladığı Akgöl bulunmaktadır.

Şekil 2.6. Pastoral Vadi işletmesinde bulunan turistlerin konaklama yaptığı taş evler

Tangala keçi çiftliği ise Seydikemer ilçesinin Yaka mahallesinde Tlos antik kentine yakın bir mesafede bulunmaktadır. Şekil 2.7 'deki görselde bahsedilen, çiftliğe her ayın belirli günlerinde çevre yerleşimlerden ziyaretçileri servis araçları ile çiftliğe getirip, peynir tadım etkinlikleri düzenlemekte ve çiftlik tanıtımı yapılmaktadır. Gelen ziyaretçilere işletme yapısı anlatılmakta, keçilerle vakit geçirmeleri sağlanmakta, üretilen geleneksel peynir çeşitleri tanıtılıp tattırılmaktadır. Şekil 2.8'deki resimde görüldüğü gibi Doğayla özdeş çok iyi bir mimari yapıda bulunan otantik algıdaki işletme merkezi agro-turizmin güzel bir örneğini oluşturmaktadır. Çiftlikteki Sanen melezi ve Halep melezi 30 anaç ve 20 baş oğlak mevcut olup gün boyu otlatma imkânı sağlamaktadır. Çiftlikteki gönüllü çalışanlar ise peynir atölyesinde peynir yapımı yanında çiftlikteki hayvan bakımı ve günlük faaliyetlere katılmaktadır. Çiftlik yöredeki diğer işletmelere de güzel bir örnek teşkil etmektedir. Aynı zamanda çiftlik sahibi peynir üretiminde kullandığı sütün bir kısmını mahalledeki çevre işletmelerden piyasa fiyatının üzerinde alarak bölgeye de ekonomik katkı sunmaktadır. Çiftlik sahibi tarafından bu yıl gerçekleştireceği yaylacılık projesiyle yaylada yayılan keçilerinin sütünden geleneksel kaşar peyniri üretmek istediğini, bunun için bir takım donanım ihtiyacı duyduğunu ve destek beklediklerini belirtmişlerdir. Böyle bir girişimin hayata geçirilmesi yöredeki hayvancılık özelindeki agro-turizme önemli bir farkındalık yaratacağı gözlemlenmiştir. Ayrıca çiftlikte bir kadın girişimcinin tek başına sergilediği üstün bir gayretle bunun gerçekleştiriyor olması yöredeki agro-turizmin geleceği ve gelişimi açısından bir ilham kaynağı oluşturmaktadır.

Şekil 2.7. Seydikemer'deki Tangala keçi çiftliğinde düzenlenen peynir tadım etkinliği

Şekil 2.8. Tangala keçi çiftliğindeki yöresel mimariyle tasarlanmış çiftlik evi

2.7. Agro-turizm ve Kırsal Kalkınma İlişkisi

Kırsal kalkınma, doğal kaynakların korunmasını dikkate alarak, kırsal alanların varlığının devam ettirilebilmesi, gıda güvenliğinin sağlanması, alternatif gelir kaynaklarının oluşturulması, kentli kesime göre daha az ekonomik ve sosyal imkânlara sahip kırsal toplumun yaşam şartlarının iyileştirilebilmesi için geliştirilen ve bütüncül yaklaşımlar içeren girişimlerdir (Stratejik Plan, 2010). Bu tanımlamadan yola çıkarak kırsal kalkınma amacının kent ve kır arasında gelişmişlik farkının en aza indirilmesi, kırsal kesimin ekonomik ve sosyo-kültürel yönden geliştirilmesi olduğunu söylemek mümkündür. Agro-turizmin kırsal kalkınmaya etkisini birçok faktör etkilemektedir (Sznajder ve ark. 2009) göre kırsal alanda agro-turizmin gelişimini etkileyen temel faktörler şunlardır:

- ✓ Düşük tarımsal gelir,
- ✓ Kentleşme,
- ✓ Agro-turizm faaliyetleri sonucunda elde edilen gelirin kırsal alanda yaşayanlara dağıtımı, kırsal altyapı ve kentleşme düzeyi,
- ✓ Yerel yönetimlerin politikalarıdır.

Agro-turizmin düşük tarımsal geliri arttırmada bir araç olarak kullanılması, kentleşme problemini çözmesi, faaliyetler sonucunda elde edilen gelirin yerel halk tarafından kullanılacak olması, agro-turizmin olduğu yerlere altyapı ve üstyapı yönünden katkı sağlaması ve yerel yönetimlerin bu doğrultudaki politikaları kırsal kalkınmayı doğrudan etkilemektedir.

Agro-turizm ve kırsal kalkınma ilişkisini ortaya koyabilmek açısından ülkelerde çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Bu araştırmalar aşağıdaki gibidir:

Kosmaczewska (2008) tarafından yapılan araştırmaya göre Polonya'nın Wielko-Polska bölgesinde 450 agro-turizm çiftliği vardır. Araştırma sonucuna göre agro-turizm faaliyetleri Wielko-Polska'da ekonomik kalkınma ve yerel toplum arasında iyi bir ilişkinin olduğuna önemli bir örnek oluşturmaktadır Niedziółka and Brzozowska, (2009) tarafından Wielko-Polonya'da yapılan araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bu çalışmaya gören ise agro-turizm yönünden en zengin bölge olan Wielko'da Polonya'daki 1074 agro-turizm çiftliğinden 500'ü

bulunmaktadır. Agro-turizm faaliyetleri çiftçiler ve yerel halk tarafından doğal çevrenin korunmasının yanı sıra çiftçilerin gelirlerinin artmasını da sağlamaktadır.

Marandola ve ark. (2006) tarafından İtalya'nın Campania Bölgesinde yapılan araştırmaya göre agro-turizm kırsal alanlardaki sorunların çözümü olarak görülmektedir. Agro-turizm çiftçilerin faaliyetlerini çeşitlendirmesinde ve ekonomik katkı sağlamasında etkili rol üstlenmiştir.

Wicks ile Merrett (2003) Illinois/ABD'de gerçekleştirmiş oldukları çalışma sonuçlarına göre; agro-turizm çiftlik ekonomisi çeşitlendirmek ve rekreasyonel faaliyetlerin kalitesini artırmak amacı taşımaktadır. Buna ek olarak da birçok aile pansiyonunun ve çiftliğinin agro-turizm faaliyetleri doğrultusunda restore edilmesine yardımcı olmuştur.

Wolfe ile Hammock (2005) tarafından Gürcistan'da yapılan araştırmada agro-turizm faaliyetleri doğrultusunda ekonomik gelir artarken yerel halkın da istihdam edilme olanaklarının arttığı vurgulanmıştır. Agro-turizm 1302 kişiye tam zamanlı ve yarı zamanlı olmak üzere istihdam olanağı tanımıştır.

Kiper ile Arslan (2007) tarafından Safranbolu Yörük köyünde agro-turizm potansiyelinin kırsal kalkınma açısından değerlendirilmesine yönelik yapılan araştırmaya göre ekolojik tarım çiftliklerinin oluşturulması, yöreye özgü ürünlerin yol kenarında stantlarda satışa sunulması kırsal ekonominin yaratılması ve güçlendirmesi açısından da önemlidir. Buna ek olarak bölgenin SWOT analizi yapılarak agro-turizm açısından potansiyeli belirlenmeye çalışılmıştır.

Kırsal kalkınmada hedeflerin saptanması ve gerçekleşmesinde agro-turizm potansiyelinin belirlenmesi, nüfusun ve milli gelirin büyük bir bölümünün tarıma bağlı olduğu Türkiye için çok önemlidir. Öyle ki toplumun ulusal kültürünü oluşturan Anadolu uygarlıklarının tarımsal üretim, özel ekolojik ürünler gibi geleneksel yaşayış biçimlerini şekillendiren yöntemlerinde turizm ile bütünleştirilmesi olgusu da kalkınmaya ayrı bir boyut kazandırmıştır (Kiper ile Arslan, 2007).

Tüm bu çalışmalar kırsal kalkınma ve agro-turizm ilişkisinin yerel halk ve kırsal alan için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Özellikle değişen koşullarla birlikte tarımın göreceli olarak getirisinin azalması, agro-turizmin tarımsal faaliyetleri çeşitlendirerek yerel halka ekonomik getiri sağladığı görülmektedir.

Tüm bu özellikleri bakımından kırsal kalkınma ve agro-turizm arasında sıkı bir bağ vardır (Civelek ve ark. 2013).

2.8. Geleneksel Hayvancılığın Agro-turizmle ilişkisi

Yöredeki geleneksel hayvancılıkla uğraşan aile işletmelerinin kültürel özellikleri ve yöredeki adaptasyonun yüksek olmasıyla otantik bir çekiciliğe sahiptir. Yöredeki turizm güzergâhlarına yakın konumda bulunan geleneksel çiftliklerin yerel ürünlerinin geliştirilmesi ve konaklama faaliyetleriyle agro-turizmle ilişkisini güçlendirecektir. Bu kapsamda geleneksel hayvancılığın yerel özelliklerinin agro-turizmle birleştirilmesi yöredeki kırsal kalkınma ve yerel ırk çeşitliliğinin korunmasını sağlayacaktır.

Geleneksel hayvancılığın gün geçtikçe yörede ve ülkemizde azalmasıyla bir yok oluş sürecinden kurtarabilmek ve imkânlarının genişletilmesini sağlamanın bir yolu da agro-turizm ile güçlendirerek cazibe merkezleri haline getirmekle mümkün olabilecektir. Yerel ırklarımızın, geleneksel işletme yapımızı konumunda (in –situ) korumak son derece önemlidir ve sürdürülebilirdir. Bu kapsamda bu korumanın sağlanmasının en önemli yollarından birisinin bu işletmelerin agro-turizm potansiyelinin artırılması ve işletmelere ekonomik ve sosyal açıdan sürdürülebilirlik kazandırılmasıdır. Bu yönüyle agro-turizmin hayvancılık özelinde yörede geliştirilmesi ve sürdürülmesi çok önemli durmaktadır.

(Şekil 2.9 ve 2.10)' da görüldüğü gibi yöredeki geleneksel işletmelerin büyük çoğunluğu yaz aylarında yoğun olarak kullanılan safari turu yolları ve doğal güzellikleriyle ön plana çıkan koyların yolu üzerinde bulunmaları, agro-turizm potansiyeli açısından çok büyük bir avantajı oluşturmaktadır. Özellikle günlük turlar düzenleyen ziyaretçiler açısından gününbirlik işletmelere uğramaları, işletmedeki faaliyetleri gözlemleri işletmelerde üretilen ürünlerden tüketmeleri, yapılaşlarına tanık olmaları ve bu kültürleri öğrenmeleri son derece önemli bir kırsal turizm etkinliği olacaktır. Yöredeki safari turları düzenleyen acentelerle de görüşmeler yapılarak bölgede yapılan gezi güzergâhlarının agro-turizm potansiyeli yüksek işletmelerinde eklenmesini sağlamak yöredeki kırsal turizme çok farklı bir heyecan katacaktır. Özellikle günlük turlarla gelen turistlere konaklama imkânlarının bulunmadığı işletmelerde Yörük çadırlarında işletmede günlük taze üretilen süt, yayık ayranı geleneksel peynir tadım etkinlikleri yapılarak turistlere tanıtım sağlanabilecek bir ortamın geliştirilmesi gerektiği görülmüştür. Özellikle

küçük hediyelek paketlerle işletmelerdeki geleneksel ürünlerin tanıtımı ve pazarlanabilmesi yapılabilecektir. Ayrıca doğal hayata ilgi duyan turistlere bu işletmelerde ot biçme ve toplanması, çobanlık faaliyetine eşlik edilmesi, hayvanların yemlenmesi ve süt sağımı gibi kısa süreli etkinliklerle agro-turizm faaliyetleri zenginleştirilebilecek potansiyele sahiptir.

Yöredeki işletmeleri ziyaret eden turistlerin yörenin otantik yapısını algılamaları ve kültürlerini öğrenip kendi yaşadıkları yerlerde bu kültürel zenginliğin yayılması açısından büyük bir önem taşımaktadır. Bu yönüyle yöredeki geleneksel hayvancılığın agro-turizm ile gelişmesi, geleneksel yöruk kültürümüzün çok iyi bir şekilde diğer kültürlere yayılımı sağlanacaktır.

Şekil 2.9. Dalaman ilçesi Kapıkargın mahallesi ağırlıklı sığircılık işletmesi

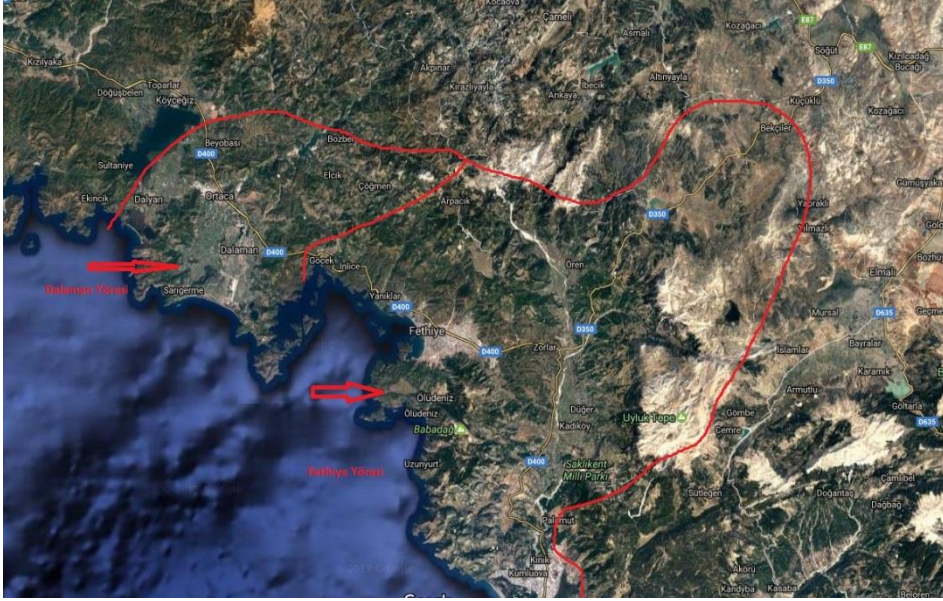
Şekil 2.10. Seydikemer ilçesindeki Girdev yaylasındaki keçi işletmesi

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

3.1.1. Dalaman ve Fethiye Yöresi

Dalaman ve Fethiye yöresi Muğla'nın güneyinde daha çok Akdeniz iklimin egemen olduğu bölgede yer almaktadır. Şekil 3.1.'deki haritada belirtildiği gibi yöre Ortaca, Dalaman ilçeleri birlikte Dalaman yöresini oluştururken, Fethiye ve Seydikemer ilçeleri birlikte Fethiye yöresini oluşturmaktadır. Yörelere 4 ilçenin birbiriyle sınır ilçeler olması bütünleşik yapı göstermektedir. Şekil 3.2.'deki görseldeki örnekte görüldüğü gibi yöremiz doğal dokusu ve kültürel özellikleriyle dünyanın ve ülkemizin en önemli turizm ve kültür merkezi olarak bulunmaktadır. Sahip olduğu birçok doğal koyların yanı sıra kültürel ve tarımsal zenginliği de son derece fazladır. Bu nedenle yörenin sadece kitlesel turizmle ön planda olması değil kırsal turizmde de gelişebilecek bir bölge olduğunun vurgulanması amaçlanmıştır. Özellikle yörede turizm merkezleri güzergâhlarında antik kentlerin bulunması, yaz aylarında safari turlarının yoğun olarak düzenlenmesi yörenin kültürel çekiciliğini artırmaktadır. Geniş ormanlık alanlar ve mera alanları yörede koyun, keçi gibi küçükbaş hayvancılığın gelişimini ön plana çıkarmıştır. Yöredeki hayvancılığın otantik özelliklerini bozmadan göçer hayvancılığın yaygın olması ve kültürel özelliklerin bozulmadan taşınabilmesi, yöredeki çalışmamızın temelini oluşturmuştur. Yaz dönemleri açısından çok yoğun bir turizm sezonunun olması ve bölgenin çekiciliğinin yüksek olması yörede agro-turizmin gelişimi açısından büyük bir avantaj oluşturmaktadır. Yöredeki çalışmada geleneksel kültürümüze sahip çıkan, yerli gen kaynağı çiftlik hayvanlarının kullanabileceği işletmelerin belirlenmesi ve bu çiftliklerin fiziksel imkânlarının geliştirilerek agro-turizmle bütünleştirilmesi ve sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi araştırılmıştır.

Şekil 3.1. Dalaman ve Fethiye yöresini gösteren harita

Şekil 3.2. Yörenin doğal güzelliklerinden Ortaca İlçesi Dalyan Kanalı ve Kaunos Kaya Mezarları

3.1.2. Yörenin İklim ve Bitki Örtüsü

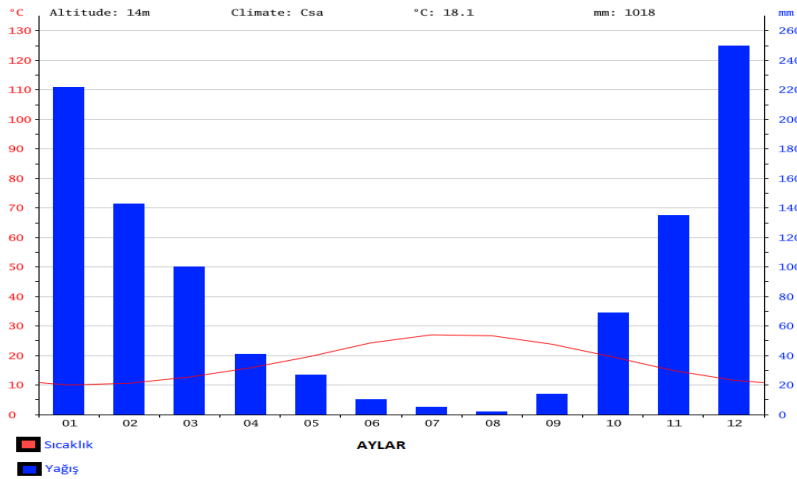
Muğla ili Akdeniz iklimi etkisinde bulunmaktadır. İklim üzerinde deniz etkisi ve yükseltinin yanı sıra, yer şekillerinin uzanışı da büyük rol oynar. 800 m. yüksekliğe kadar olan alanlarda “Asıl Akdeniz İklimi” ve daha yüksek alanlarda

“Akdeniz Dağ İklimi” hissedilir. Maksimum-minimum sıcaklık değerleri, nemlilik, yağış miktarı ve hâkim rüzgar yönleri yerel coğrafi koşullara göre değişmektedir.

Akdeniz iklimi ve enlem etkisine bağlı olarak yazları artan sıcaklık değerleri, kışları deniz etkisine ve yüksekliğe bağlı olarak kıyılarda ılık, dağlık kesimlerde düşüktür.

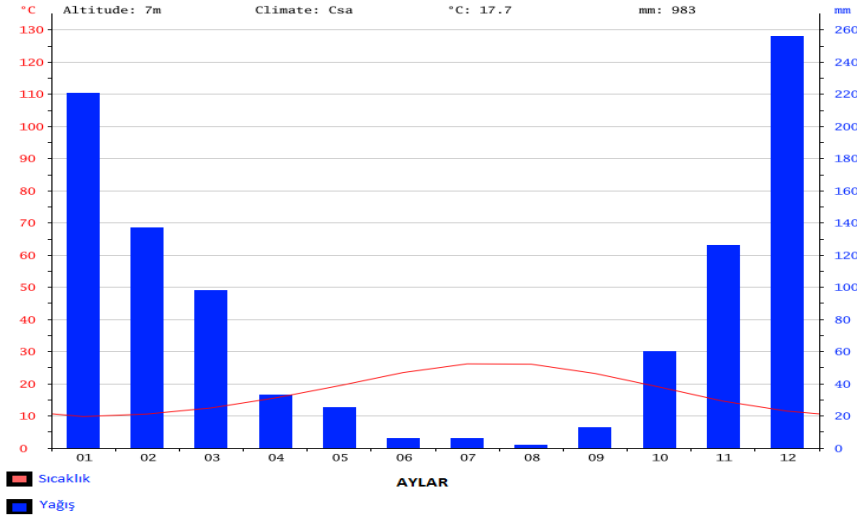
Fethiye, Köyceğiz, Marmaris, meteoroloji istasyonlarında sıcaklık, yağış ve rüzgar özellikleri gözlenmektedir. Veriler incelendiğinde yöredeki gözlem evlerinde en yüksek ortalama sıcaklıkların Temmuz, en düşük ortalama sıcaklıkların Ocak aylarında yaşandığı, sıcaklık farklarının kıyı kentlerinde az, yüksek ve denize uzak kentlerde fazla olduğu görülür. Kaydedilen en yüksek sıcaklık 47 °C (Marmaris) ve en düşük sıcaklık -12,6 °C' dir. (Muğla) Muğla ilinde, Kasım-Mart ayları arasında sıcaklık düşmesine bağlı olarak bağıl nem yükselmektedir. Buna karşılık açık ve güneşli yaz aylarında sıcaklık artışına da bağlı olarak bağıl nem oranı düşmektedir.

Şekil 3.3 'teki grafikte görüldüğü gibi Dalaman ilçesinde sıcak ve ılıman iklim görülmektedir. Kış aylarında yaz aylarından çok daha fazla yağış düşmektedir. Dalaman ilçesinin yıllık ortalama sıcaklığı 18,1' °C dir. Yıllık ortalama yağış miktarı: 1018 mm' dir. 2 mm yağışla Ağustos yılın en kurak ayıdır. Ortalama 250 mm yağış miktarıyla en fazla yağış Aralık ayında görülmektedir.

Şekil 3.3. Dalaman İlçesi sıcaklık ve yağış grafiği

Şekil 3.4 ‘teki grafikte görüldüğü gibi Fethiye ilçesinde sıcak ve ılıman bir iklim hâkim olup; kış aylarında yaz aylarından çok daha fazla yağış düşmektedir. Fethiye ilçesinin yıllık ortalama sıcaklığı 17,7 °C dir. Yıllık ortalama yağış miktarı: 983 mm’ dir. 2 mm yağışla Ağustos yılın en kurak ayıdır. Ortalama 256 mm ile en fazla yağış Aralık ayında görülmektedir.

Şekil 3.4. Fethiye İlçesi sıcaklık ve yağış grafiği

Akdeniz iklimi yağış rejimi görülen ilde yazlar kurak, kışlar bol yağışlı geçer. Depresyonik (cephesel) yağışlar gerçekleşir. Yöredeki 4 ilçenin birbirine sınır olması bakımından iklimsel verileri birbirine çok yakın olduğu görülmüştür. Muğla, yıllık toplam ortalama yağış miktarı bakımından ülkemizde dördüncü sıradadır (1.196 mm). Muğla ili kıyılarında deniz suyu sıcaklığı, iç ve dış turizm bakımından çok uygundur. Mayıs-Kasım aylarında Bodrum, Marmaris, Fethiye Koylarında ortalama deniz suyu sıcaklığı 20 °C’ yi geçer. Yer şekillerinin uzanış durumuna göre yöredeki kentlerde kuzey rüzgârları az etkili olmaktadır. Daha çok güney, batı ve doğu sektörlü rüzgârların egemen olduğu kentlerde Keşişleme, Kible ve Lodos yıl boyunca; Poyraz ise kış mevsiminde etkilidir. Kıyı kentlerinde yazları öğleden sonra esen Deniz Meltemi (İmbat) bunaltıcı sıcaklığı biraz olsun giderir.

Yörenin bitki örtüsüne baktığımızda yağışların ve Akdeniz iklimin etkisiyle ormanlık ve makilik yapıda olduğu görülmüştür. Özellikle yörede endemik

özelliklere sahip nadir bulunan sığıla, güllük gibi orman ağaçları ve geniş narenciye bahçeleri yer almaktadır.

3.1.3. Yöredeki Turizmin Agro-turizmle İlişkilendirilmesi

Dalaman ve Fethiye yöresindeki turizm potansiyeli günümüzde deniz ve doğa turizmi olarak yapılmaktadır. Şekil 3.5.' te görüldüğü gibi önemli turizm merkezlerinden biri olan Ölüdeniz'de yamaç paraşütü etkinlikleri buna örnektir. Yöredeki bu turizm türünün kültürel yıkıcılığından kurutulmak ve turizmi yıl boyunca yayarak yaşatabilmek gerekmektedir. Bu amaçla yöredeki geleneksel hayvancılık ve bitkisel üretim yapan işletmelerin fiziki alt yapıları ve konaklama imkânları genişletilerek yöredeki kitlesel turizmden pay alan, kırsala dayalı bir turizmin gelişmesi sağlanabilecektir. Agro-turizm sayesinde üreticinin geliri artması, kültürel zenginliklerin tanıtılması ve öğretilmesi, yerel ürünlerinin marka değerinin oluşması ile hızlı bir kırsal kalkınma hamlesi sağlanabilecektir.

Şekil 3.5. Yörenin doğal güzelliklerinden Fethiye ölüdenizdeki yamaç paraşütü etkinliği

Yöredeki kitlesel turizm işletmelerine gelen turistlerden doğaya ve kırsal hayata ilgisi olan belli bir gurubun bu kapsamda yörede geliştirilecek olan hayvancılık işletmelerini ziyaret etmeleri sağlanmasıyla, farklı bir kırsal turizm ayağının gelişmesi sağlanabilecektir. Hayvancılık çiftliklerinin agro- turizmle

bütünleştirilmesiyle yörenin doğası, kültürü ve yerel özelliklerinin ön plana çıktığı çok faydalı bir turizmin gelişimi sağlanacaktır.

3.2. Yöntem

3.2.1. İşletmelerde Yapılan Gözlem ve Görüşme Tekniği

Araştırmada yöntem olarak yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Mülakat tekniğinin kullanılmasının sebebi elde edilmek istenen verilerin ölçekli sorularla elde edilmesinin mümkün olmamasıdır. Önceden hazırlanmış görüşme taslağına bağlı olarak sürdürülen yarı yapılandırılmış mülakat tekniği araştırmacıya daha sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi elde edebilme olanağı sağlamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2004). Yapılan ön araştırmada, yerel halkın bazı kavramlar hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığı tespit edilmiştir. Araştırmada kavramsal açıklamaların yapılması anket tekniğinin seçilmemesinin bir başka nedeni olmuştur. Ek olarak yarı yapılandırılmış sorular aracılığı ile derinlemesine bilgiye ulaşabilmesi mülakatın tercih edilmesini sağlamıştır. Tümevarım ile resmin büyük parçasına bakılabilmesi hedeflemiştir. Mülakat sorularının hazırlanma aşamasında bu konuda uzmanlığa sahip kişilerin görüşleri alınmıştır. Bu görüşler doğrultusunda hazırlanabilecek sorular ve hangi amaçlarla sorulacakları ortaya konmaya çalışılmıştır. Literatür taranarak benzer çalışmaları yapan araştırmacıların soruları analiz edilmiş, araştırma konusunu en iyi şekilde kapsayacak sorular oluşturulmaya çalışılmıştır.

Dalaman ve Fethiye yöresindeki; Dalaman, Ortaca, Fethiye ve Seydikemer ilçelerinden yöredeki yoğun turizmin yapıldığı ve agro-turizm potansiyeli yüksek meraya dayalı olarak hayvancılık yapan büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık işletmelerinden 20 adet ağırlıklı sığırcılık işletmesi, 20 adet ağırlıklı koyunculuk işletmesi ve 20 adette ağırlıklı keçicilik işletmesi seçilerek bu işletmelerde işletme sahipleri ve çalışanlarıyla yarı yapılandırılmış mülakat tekniğiyle görüşmeler yapılmıştır. Ağırlıklı olarak işletmeleri belirlememizin temel sebebi işletmelerin aile işletmesi ve geleneksel yapıda olmasından dolayı ticari işletmeler gibi tek tip bulunmamasından dolayıdır.

3.2.2. Görüşmelerde Üzerinde Durulan Başlıca Konular ve Mülakat İçeriği

Mülakat tekniği ile görüşme yapılacak 60 adet işletme aşağıdaki kriterlere göre seçilmiştir:

- ✓ İşletmelerin yerleşik yapıda olmasına
- ✓ İşletmelerin mera ve yem bitkisi alanlarına sahip olmasına
- ✓ Geleneksel ve kültürel değer yapısına sahip olmasına
- ✓ Aile işletmesi yapısında olmasına
- ✓ Otantik özelliklere sahip olmasına
- ✓ Tercihen yerli ırklar yetiştiren işletme olmasına bakılarak bu doğrultuda değerlendirmeler yapılmıştır.

Başlıca üzerinde durulan ana konulardan hariç işletmelerin fiziki ve kültürel yapılarını ön plana çıkararak agro-turizme katılma istekleri ve etkileri, agro-turizm potansiyelinin yörede nasıl artırılması gerektiğiyle ilgili derinlemesine sorulan Çizelge 3.2.'deki mülakat sorularıyla agro-turizm potansiyeli çıkarılmaya çalışılmıştır. Ayrıca yöredeki 2 adet TaTuTa ekolojik çiftliklerinden; Fethiye'deki Pastoral Vadi ve Seydikemer'deki Tangala Keçi çiftlikleriyle ilgili fiziki yapıları, mera alanları ve kültürel yapıları hakkında yukarıda belirtilen kriterler doğrultusunda mülakat ve gözlem yapılmıştır.

Mülakatlarda işletmelere yöneltilen sorular Çizelge 3.1' da yer almaktadır:

Çizelge 3.1. Mülakat soruları

1- İşletmelerin yerleşik yapıda olup olmadığı?
2- İşletmelerin mera ve yem bitkisi ekiliş alanlarının ne kadar olduğu?
3- İşletmeler geleneksel ve kültürel yapısını koruyabiliyor mu?
4- Aile işletmesi yapısında olup olmadığına?
5- İşletmedeki hayvanların ırk dağılımı nasıl olduğuna (yerli, kültür, melez) ırkı gibi?
6- İşletmeler Otantik özelliklere sahip midir?
7- Agro-turizm hakkında bilginiz var mı?
8- Agro-turizmin yöredeki ekonomik etkileri hakkında ne düşünüyorsunuz?
9- Agro-turizmin yöredeki kültürel ve sosyal yapıya etkisi nasıl olur?
10- Agro-turizmin manevi değerlere etkisini nasıl değerlendirirsiniz?
11- İşletmelere agro-turizmi anlaşılır bir dille anlatarak kendilerinin turist katılımına istekleri ne ölçüdedir?
12- Agro-turizmin yörede gelişmesiyle göç olgusu nasıl etkilenir?
13- İşletmelerde üretilen ürünler nelerdir? Hangi ürünleri dışarıya satabiliyorlar ve turistlere bu ürünleri öğretip sunmak ister misiniz?
14- Agro-turizmin üretilen hayvansal ürünlerin satışına etkisi nasıl olacaktır?
15- İşletmelerde gelen turistlere yaptırılacak ne gibi faaliyetler düşünülmektedir?

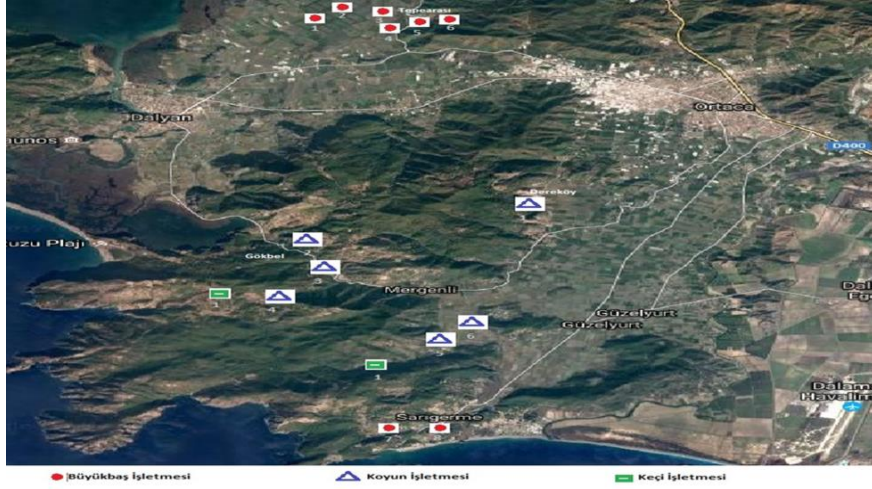
Çizelge 3.1. Mülakat soruları (Devamı)

16- Daha önceden veya şuanda işletmeci olarak turizmle ilgili herhangi bir faaliyette bulundunuz mu?
17- Yaşadıkları yerlerde turistlere konaklamayla ilgili imkânlar sağlanabilir mi?
18- Hayvancılıkla ilgili geleneksel yöntem ve bilgileri turistlerle paylaşmak ister misiniz?
19- Agro-turizm ile yörenin tanıtım ilişkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?
20- Hayvancılıkla ilgili gelir durumlarından menen musunuz, başlıca yaşadığınız sorunlar nelerdir?
21- Yeni nesillerin hayvancılıkla ilgili katılımı nasıldır?
22- İşletmenize konaklama imkânı sunamazsanız günöbirlik turlar düzenlenerek agro-turizmden faydalanmak ister misiniz?
23- Kırsal teşviklerle işletmelerin agro-turizm potansiyeli artırmak ister misiniz?
24- Çiftliğinizde agro-turizm kapsamında tur acenteleriyle işbirliği yapmak ister misiniz?

3.2.3. Verilerin Değerlendirilmesi

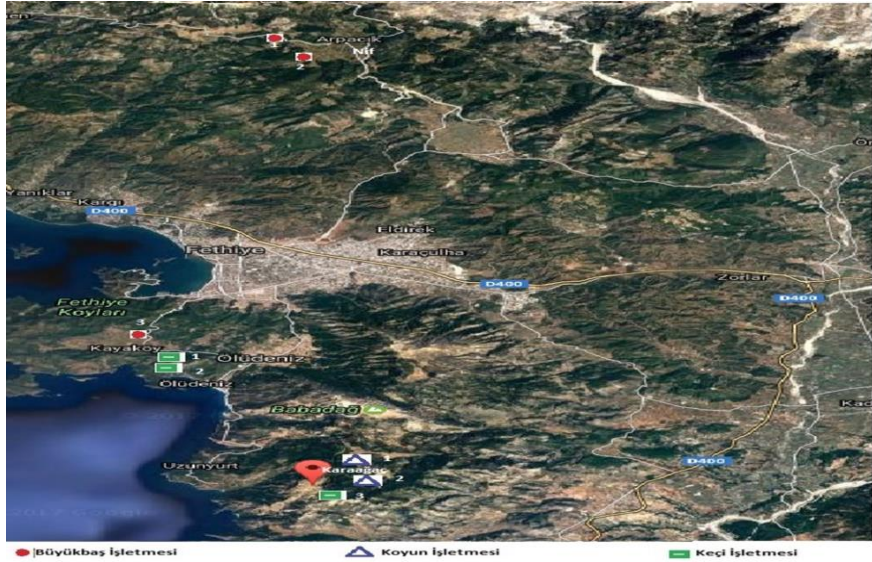
Çeşitli araştırma makaleleri, kamu kaynaklarının kullanımı, gözlem ve mülakat tekniğiyle yöredeki işletmelerden elde edilen somut bilgiler değerlendirilmiştir. Özel görüşme yapılan işletmelerden sayısal bilgilerle ilgili ortalamalar alınarak işletmelerin agro-turizmin gelişimi için önemli görölen veriler yorumlanmıştır. Elde edilen bilgilerden yörenin agro-turizm açısından SWOT analizi çıkarılmıştır.

4. BULGULAR

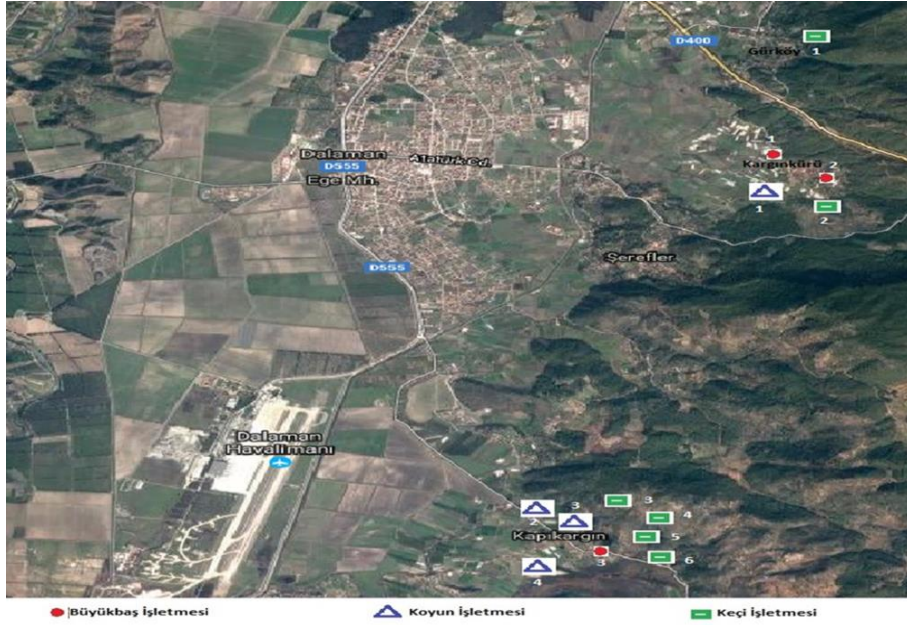

Şekil 4.1. Ortaca ilçesinde belirlenen işletmelerin haritada noktasal gösterimi

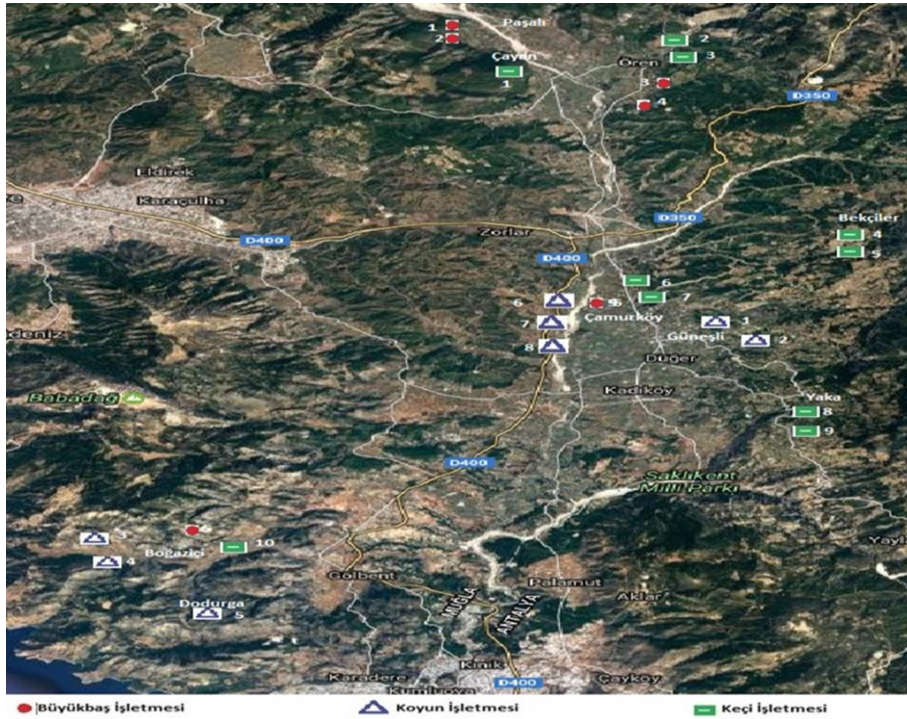
İşletmelerin bahsedilen özelliklerde belirlenmesi sağlanmıştır. Belirlenen işletmelerin yöredeki ilçelerde Ortaca, Dalaman, Fethiye ve Seydikemer’de belirlenen işletmelerin ilçe haritalarındaki noktasal dağılımı sırasıyla (Şekil 3.5;4.1;4.2 ve 4.3)’ de belirtilmiştir.

Şekil 4.2. Dalaman İlçesinde belirlenen işletmelerin haritada noktasal gösterimi

Şekil 4.3. Fethiye İlçesinde belirlenen işletmelerin haritada noktasal gösterimi

Şekil 4.4. Seydikemer İlçesinde belirlenen işletmelerin haritada noktasal gösterimi

4.1. Sığırcılık İşletmelerine Ait Bulgular

Dalaman ve Fethiye Yöresinden yukarıda bahsedilen kriterler dikkate alınarak meraya dayalı hayvancılık gösteren 20 adet ağırlıklı sığırcılık işletmelerden agroturizm potansiyeli ve konumu dikkate alınarak yapılan saha araştırması sonucunda belirlenmiştir. Belirlenen işletmelerin Çizelge 4.2 'de rakamsal dağılımı belirtilmiştir Yöredeki yerel işletme sahipleriyle yüz yüze yapılan mülakatlar ortalama 30 dakika sürmüştür. Mülakatlardan elde edilen bulgularla sığırcılık işletmelerine ait özetlenen veriler Çizelge 4.3' de verilmiştir.

Çizelge 4.2. Sığırcılık İşletmeleri Mahalle Bazında İşletme Sayıları

İlçeler	Mahalle	Adet	Toplam
Ortaca	Tepearası	6	8
	Sarıgerme	2	
Dalaman	Kapıkargın	1	3
	Karginkürü	2	
Fethiye	Arpacık (Nif)	2	3
	Kayaköy	1	
Seydikemer	Paşalı	2	6
	Bogaziçi	1	
	Ören	2	
	Çamurköy	1	

4.1.1. Yapılan Mülakat ve Görüşmelerden Elde Edilen Cevap ve Gözlemler

Sığırcılık işletmeleriyle yapılan mülakatlar sonucu yöneltilen sorulara verilen cevaplar ve değerlendirmeler şu şekilde olmuştur:

a) İşletmelerin yerleşik yapıda olup olmadığı: Yöredeki işletmelerde iki farklı yapı olduğu görülmüştür. 6 işletme kış aylarını sahildeki köylerinde geçirirlerken Nisan ayıyla birlikte her köyün yüksek kesimdeki yaylarına geçerek oradaki baraka ve ağullarında hayvanlarını otlattığını belirtmiş 14 adet işletmenin ise yerleşik olarak köy merkezlerinde yıl boyu kaldıkları ve işletmede, hayvanlarını beslediklerini belirtmişlerdir.

b) İşletmelerin Mera ve Yem Bitkisi Yetiştiricilik Alanları: Sığırcılık işletmelerin genellikle köy yerleşimlerinde yem bitkisi alanları bakımından 12 işletmenin silajlık mısır, arpa (yeşil ot) ve yonca ekilişi yaparak kaba yem

ihtiyacını sağladığı, 8 işletmenin ise kaba yemini komşulardan ve dışarıdan satın aldıklarını belirtmişlerdir.

Gidilen köylerden bir kısmında köy ortak mera alanları bulunurken, bir kısmı da bahar aylarıyla birlikte yüksek yaylara hayvanlarını götürmektedir. Orman ve dağlık alana sınır olan işletmeler ise hayvanlarını bu alanlarda otlattığını belirtmişlerdir.

Kesif yem ihtiyacını ise işletmeler genellikle süt verdikleri firmalardan karşılığında yem alarak sağladıklarını belirtmişlerdir. Bazı işletmelerde farklı firmalardan temin ettiğini belirtmişlerdir.

c) Geleneksel ve kültürel değer yapısına sahip olması: İşletmeler genel olarak atalarından gelen yetiştirme tekniklerine bağlı kalarak ve kültürel değerlerini yaşatarak hayvancılığa devam etmektedirler.

d) Otantik özellikleri sağlama durumu: Yöredeki hayvancılık işletmelerin genellikle sundurma açık sistem ağıllardan oluştuğu görülmüş otantik algının korunarak yetiştiricilik faaliyetlerinin devam ettiğini gözlemlenmiştir.

e) Aile işletmesi yapısında bulunma durumları: Yöredeki sığırcılık işletmelerinin küçük aile işletmesi yapısında olduğu genellikle tek aile olarak ya da baba oğul olarak hayvancılığı yaptıkları ve kadın iş gücünün yoğun olarak hayvan sağımı ve bakımında kullanıldığını belirtmişlerdir.

f) Sürünüzün ne kadarı yerli ırklardan oluşmaktadır: Cevaplarda özellikle kombine hayvancılık yapan sığırcılık yanında koyunculuk ve keçicilik yapan 6 işletmede yayla hayvancılığına dayanlı Yerli Kara ve Boz Irk ve melezlerini tercih ettiklerini diğer işletmelerin ise melez ve kültür ırklarını kullandıkları gözlemlenmiştir.

g) Hayvancılıkta yaşadığınız sorunlar nelerdir: Cevaplar çoğunlukla şu şekilde olmuştur Özellikle son yıllarda yem fiyatlarında ve kaba yem üretiminde maliyetlerin ciddi oranda yükseldiğini eskiden bir kilo süt satınca bir kilo yem alınabildiği fakat günümüzde maliyetlerden bunun mümkün olmadığını belki agroturizmin bu dengeyi tekrar sağlayacağı yönünde umutlandığını belirtmişlerdir. Ayrıca yöredeki köylerde gün geçtikçe meraların azaldığı ve hayvancılığa verilen desteklerin yetersiz olduğu gibi bir takım serzenişler yapılmıştır.

h) Genel olarak turizme bakış açıları: Çoğunluk olarak cevaplar yörede turizmin gelişmesini istedikleri şeklindedir. Turizmin gelişimi neden istedikleri sorulduğunda genel olarak turizmin ekonomik yönü üzerinde durulmuştur. “Turizmin gelişmesini isterim. Daha fazla turist gelmesi bizim açımızdan avantajlı olur. Köyümüze ne kadar çok turist gelirse biz o kadar çok para kazanabiliriz.” demeci verilmiştir. Özellikle kırsal kesimde olabilecek turist yoğunluğu hayvancılık işletmeleri tarafından istenen bir durum olarak öne çıkmıştır.

ı) Agro-turizm kavramı hakkında bilginiz var mı: Yöredeki işletmelerin büyük çoğunluğu agro-turizm kavramına daha önce duymadıkları ya da kavram olarak bu isimle bilmedikleri cevabını vermişlerdir. Agro-turizmin yörede gelişmesine sıcak baktıkları belirtilmiştir.

ı) Hayvancılıkla ilgili geleneksel yöntem ve bilgileri turistlerle paylaşmak istersiniz: Yöredeki katılımcılar atalarından gelen hayvancılık kültürlerini ve geleneksel ürün metotlarını işletmelerine gelen turistlere gösterebileceklerini ve onlara hayvancılıkla ilgili deneyimlerini aktarabileceğini söylemişler, katılımcılardan aksini düşünen olmamıştır.

k) Yeni nesillerin hayvancılıkla ilgili katılımı nasıldır: Yeni nesillerin yöredeki hayvancılığa katılımcıların büyük çoğunluğu sıcak bakmadıkları belirtmiş daha çok gençlerin eğitim ve kariyer kaygıları ve gelecekte güvenceli iş istekleri ve sosyalleşme gibi nedenler doğrultusunda kent yaşamına yöneldiği belirtilmiştir.

l) Yaşadıkları yerlerde turistlere konaklamayla ilgili imkânlar sağlanabilir mi: Katılımcılardan 4 tanesi çiftliklerinde sadece yaz aylarında meraya gittiklerinde buldukları alanlarda işletmelere maddi destek sağlanması şartıyla Yörük çadırları ve ahşap odalar yaparak konaklayabilecekleri ve ürün satışı yapabileceklerini belirtmişlerdir. Diğer 2 işletmeci ise yerleşik köylerindeki evlerinin müsait ve boş kısımlarını pansiyon odasına dönüştürüp konaklayabileceğini ve faaliyetlerini öğretebileceğini savunmuştur. 14 işletmeci ise evlerinin bir odasını turizme açabileceğini söylerken, diğer katılımcılar ise böyle bir imkânları olsa da arazi ya da evlerini turizme açmayacakları yönünde cevap vermiştir. “ Gelen turistlerin kendi evimde konaklamasını istemem. Sonuçta onların adetleri, gelenekleri bizimkiler gibi değil.” gibi demeçler vermiş.

m) İşletmenize konaklama imkânı sunamazsanız günübürlük turlar düzenlenerek agro-turizmden faydalanılabilir mi: Katılımcılar bu konuya ilk etapta daha olumlu yaklaşmaktadır onlara üretilen ürünlerden sunmak, hayvan beslenmesi ve bakımı gözlemleyebileceğini ‘kabul etmişlerdir. Bu durum yöredeki agro-turizmin geliştirilmesi için çiftliklerde ilk uygulanacak adım olarak düşünülebilir.

n) Agro-turizm gelişmesi ve göç olgusuna bakış açınız: Verilen cevaplar derlendiğinde agro-turizmin dış göçü azalttığı, fakat nüfus artışına neden olduğu yönünde ortak cevaplar verilmiştir. Agro-turizmin gelişmesiyle kırsal yerleşimde göçün azalacağı ve son zamanlarda kırsal hayat artan ilginin giderek yükseleceğini belirtmişlerdir. Özellikle bu yıl için genç çiftçilere verilen desteklerle gençlerin köylerinde hayvancılığa azda olsa ilgi duymaya başladıkları yönünde açıklamalar gelmiştir.

o) Agro-turizmin ekonomik etkileri: Verilen cevaplar derlendiğinde agro-turizmin yörede yeni işletmelerin oluşması, ürün çeşitliliğın artması, istihdam imkânlarının gelişerek ekonomik gücün artacağını belirtmişlerdir. “ Gelen turistler yaptıkları alışverişlerle yöreye para kazandıracak.. Hediyeelik eşya alacak, onlara geleneksel hayvancılık ürünlerinden satabiliriz, pazara markete gidecekler. Böylelikle kazanç sağlayacağını düşünüyorum.” şeklinde demeç vermiştir.

p) Agro-turizmin hayvansal ürünler üzerine etkisi: Verilen cevaplar genel olarak süt fiyatların özellikle bahar ve yaz dönemlerinde düştüğü yönünde olmuştur. İşletmelerden 12 tanesinin ise sütünü peynir, yoğurt, tereyağı ve yerel halka süt satışıyla değerlendirdiğinden piyasadan daha iyi fiyatlara sattığını beyan etmiştir. “Özellikle yazın pazardaki ürünlerde fiyat artışı oluyor. Bazı sebzelerin fiyatlarında artış çok oluyor. Kendimiz üretmiyor olsak, ürünleri o fiyata almakta zorlanabilirdik.” demeç vermiştir. Ayrıca kendi köylerinde agro-turizmin gelişmesi kendi ürettikleri ürünlerinde daha değer kazanacağı ve tanınacağını ifade etmiştir.

q) Agro-turizmin sosyo-kültürel yapıya etkisi: İki yönlü cevap verilmiştir. Katılımcıların 16 tanesi turizmin kültürel etkileşimi ve sosyal yaşantılarını olumlu etkilediğini belirtirken, 4 katılımcının ise yaşantılarında herhangi bir değişim olmadığı cevabını vermiştir.

r) Agro-turizm manevi değerlere etkisi: Verilen yanıtlar çeşitlilik göstermiştir. Katılımcıların yanıtları derlendiğinde 8 katılımcı turistlerin geleneklere ve göreneklere aykırı davranışlar sergilediğini ve gençlerin turistlere özendiğini belirtmişlerdir. “Gençler turistlere özenip onlar gibi davranıyor. Onların giydiklerini giymek istiyor. Kültürümüz bozuluyor.” Diğer katılımcılar agro-turizmin manevi değerleri olumlu yönde etkileyerek gelişim sağladığını vurgulamıştır. “ 12 katılımcı ise yöremize turistlerin gelmesi olumlu etki yapıyor. Onlardan yeni şeyler öğrenebiliyoruz. Kültürümüzü ve manevi değerlerimizi onlara aktarabiliyoruz.” şeklinde değerlendirmişlerdir.

s) Çiftliğinizde agro-turizm kapsamında tur acenteleriyle işbirliği yapar mısınız: Katılımcıların ortak görüşü çiftliklerinin turist ziyaretine açılmasına sıcak bakmaktadır. Özellikle işletmelere turizm acenteleriyle yapılacak işbirliğiyle safari turları, çeşitli turlar düzenlenerek tanıtımının ve ziyaretinin sağlanmasını istemektedir. Ayrıca bu kültürde üretilen ürünlerin turistler tarafından tadılmasını sağlayacaktır demişlerdir.

t) Agro-turizm ve tanıtım ilişkisi: Genel olarak agro-turizmin köyün tanıtılmasına katkı sağladığı yönünde cevap verilmiştir. Katılımcılara göre köyünde agro çiftliklerin çoğalması gelen turist sayısını artıracak, böylelikle daha geniş bir kitlede çiftliklerin, köyün ve yörenin tanıtımının yapılacağı belirtilmiştir.

Çizelge 4.3. Sığırcılık işletmelerine ait özetlenen veriler

Bilgiler	En Düşük	En Yüksek	Ortalama
Yetiştiricilerin Yaşı	30 yaş	65 yaş	47.5 yaş
Ailedeki Kişi Sayısı	2 kişi	6 kişi	4 kişi
Yetiştirilen Hayvan sayısı	5 baş	30 baş	17.5 baş
Yetiştiricilerin Köy Ortak Mera Varlığı	200 da	5000 da	2600 da
Yetiştiricilerin yem bitkisi ekiliş alanları	10 da	250 da	130 da
Yetiştiricilerin sürülerinde en yaygın görülen ırk dağılım oranları			
Kültür(Siyah Alaca, Esmer, Simental)	% 10 Kültür	% 80 Kültür	%45 Kültür
Yerli(Yerli Kara, Boz Irk)	% 70 Yerli	% 10 Yerli	%40 Yerli
Kültür Melezi(Siyah Alaca, Esmer, Simental Melezleri)	%20 Kültür Melezi	% 10 Kültür Melezi	% 15 Kültür Melezi

4.2. Koyunculuk İşletmelerine Ait Bulgular

Dalaman ve Fethiye Yöresinden yukarıda bahsedilen kriterler dikkate alınarak meraya dayalı hayvancılık gösteren 20 adet ağırlıklı koyunculuk işletmelerden agro-turizm potansiyeli ve konumu dikkate alınarak yapılan saha araştırması sonucunda belirlenmiştir. Belirlenen işletmeler Çizelge 4.4 'da rakamsal dağılımı belirtilmiştir. Yöredeki yerel işletme sahipleriyle yüz yüze yapılan mülakatlar ortalama 30 dakika sürmüştür. Mülakatlardan elde edilen bulgularla koyunculuk işletmelerine ait özetlenen veriler Çizelge 4.5' da verilmiştir.

Çizelge 4.4. Koyunculuk işletmeleri mahalle bazında işletme sayıları

İlçeler	Mahalle	Adet	Toplam
Ortaca	Dereköy	1	6
	Mergenli	2	
	Gökbel	3	
Dalaman	Kapıkargın	3	4
	Kargınkürü	1	
Fethiye	Karaağaç	2	2
Seydikemer	Dodurga	1	8
	Bogaziçi	2	
	Güneşli	2	
	Çamurköy	3	

4.2.1. Yapılan Mülakat ve Görüşmelerden Elde Edilen Cevap ve Gözlemler

Koyunculuk işletmeleriyle yapılan mülakatlar sonucu yöneltilen sorulara verilen cevaplar ve değerlendirmeler şu şekilde olmuştur:

a) İşletmelerin yerleşik yapıda olup olmadığı: Yöredeki işletmelerde iki farklı yapı olduğu görülmüştür. 16 işletme kış aylarını sahildeki köylerinde geçirirken nisan ayıyla birlikte her köyün yüksek kesimdeki yaylarına geçerek oradaki baraka ve ağullarında hayvanlarını otlattığını belirtmiş 4 adet işletmenin ise yerleşik olarak köy merkezlerinde ve çevredeki mera alanlarında ve dere boylarında hayvanlarını otlattığını belirtmişlerdir.

b) İşletmelerin Mera ve Yem Bitkisi Yetiştiricilik Alanları: Koyunculuk işletmelerin genellikle meraya dayalı hayvancılık yapıldığından yem bitkisi ekilişi oldukça azdır. İşletmelerin yem bitkisi alanları bakımından 5 işletmenin fiğ, arpa (yeşil ot) ekilişi yaparak kaba yem ihtiyacını sağladığı 15 işletmenin ise kaba yemini komşulardan ve dışarıdan satın aldıklarını belirtmişlerdir.

Koyunculukta mera alanları olarak sürülerin birlikte otladığı köy ortak mera alanları ile işletmelerin etrafındaki makilik ve ormanlık alanlar kullanılmaktadır. Özellikle bahar aylarıyla birlikte yüksek yaylalarda karların erimesiyle yüksek yaylara göç başlamaktadır. Koyun sürülerin otlatıldığı, otlattıkları bu alanlar 1000 da ile 10000 da arasında değiştiğini belirtmişlerdir.

Kesif yem ihtiyacını ise işletmeler genellikle yemlik arpa ve küspe vererek sağladıklarını ve bazı işletmeler ise az miktarda ticari yem kullandıklarını belirtmişler.

c) Geleneksel ve kültürel değer yapısına sahip olması: İşletmeler genel olarak atalarından gelen yetiştirme tekniklerine bağlı kalarak ve kültürel değerlerini yaşatarak hayvancılığa devam etmektedirler. Özellikle yaylaya çıktıklarını bazı işletmelerin öğlen kıl çadırlarda dinlenerek geçirdiği, konaklamaları ise taş ve ahşap evlerinde yaptıklarını belirtmişlerdir.

d) Otantik özellikleri sağlama durumu: Yöredeki koyunculuk işletmelerinin genellikle sundurma açık sistem olduğu görülmüş, yayla kesimlerinde ise ahşap padoklar içerisinde bakıldıkları gözlemlenmiştir. İşletmelerde otantik algının korunarak yayla dönemi başlamasıyla kırkım etkinlikleri ve peynir, yoğurt, tereyağı gibi geleneksel süt ürünlerini üretip sattıklarını belirtmişlerdir. Yetiştiricilik faaliyetlerinin otantik algıda devam ettiğini gözlemlenmiştir.

e) Aile işletmesi yapısında bulunmaları: Yöredeki koyunculuk işletme yapısının küçük aile işletmesi yapısında olduğu genellikle tek aile olarak ya da baba oğul olarak hayvancılığı yaptıkları ve kadın iş gücünün yoğun olarak hayvan sağımı ve bakımında kullanıldığını belirtmişlerdir.

f) Sürünüzün ne kadarı yerli ırklardan oluşmaktadır: Cevaplarda işletmelerdeki ırkların genellikle tamamının yerli ırklar ve melezlerinden oluştuğunu belirtmişlerdir. Koyun sürüleri Sakız, Kıvırcık, Dağlıç, Merinos, İvesi Merinos ve Tahirova gibi ırklar ve melezlerinden oluştuğu gözlemlenmiştir.

g) Hayvancılıkta yaşadığınız sorunlar nelerdir: Cevaplar çoğunlukla şu şekilde olmuştur Özellikle son yıllarda yem fiyatlarında ve kaba yem üretiminde maliyetlerin ciddi oranda yükseldiğini belirtilmiştir. Koyunculuk işletmelerinde verilen desteklerin yetersiz olduğu büyükbaş gibi çeşitlendirilmesi gerektiği ve miktarının artırılması ihtiyacı belirtilmiştir. Ayrıca yöredeki köylerde gün geçtikçe

meraların azaldığı, otlatma işgücünün zorlaştığı gibi bir takım serzenişler yapılmıştır. Koyunculukta çobanlığı özendirecek bir takım destek ve teşviklerin verilmesini istemektedir.

h) Genel olarak turizme bakış açıları: Çoğunluk olarak verilen cevap yörede turizmin gelişmesini istedikleri şeklindedir. Bunun sebebinin ekonomik getirisi üzerinde için olduğunu belirtmişler. Koyunculunun yörede ve ülkemizde gelişmesinin ve üretilen et, süt, yün gibi hayvansal kaynaklı ürünlerin turizmle değerlendirilebileceğini savunmuşlardır.

I) Agro-turizm kavramı hakkında bilginiz var mı: Yöredeki çobanlar ve çiftlik sahiplerinin büyük çoğunluğu agro-turizm kavramına daha önce duymadıkları ya da kavram olarak bu isimle bilmedikleri cevabını vermişlerdir. Agro-turizmin yörede gelişmesine sıcak baktıkları belirtilmiştir.

j) Hayvancılıkla ilgili geleneksel yöntem ve bilgileri turistlerle paylaşmak ister misiniz: Koyunculuk faaliyetlerinde atalarından gelen hayvancılık kültürlerini ve geleneksel ürün metotlarını işletmelerine gelen turistlerden ilgisi olanlara gösterebileceklerini ve onlara hayvancılıkla ilgili deneyimlerini aktarabileceğini 18 işletme söylemiştir. Farklı düşünen 2 işletme ise bunun takibinin hem zaman açısından hem de imkân olarak mümkün olmayacağını savunmuştur.

k) Yeni nesillerin hayvancılıkla ilgili katılımı nasıldır: Yeni nesillerin yöredeki hayvancılığa katılımcıların büyük çoğunluğu sıcak bakmadıkları belirtmiştir. ‘‘Zaten çocuklar liseden sonra farklı illere okumaya gidiyorlar ve hayvancılıktan kopuyorlar.’’ demecini vermiştir. Daha çok gençlerin eğitim ve kariyer kaygıları ve gelecekte güvenceli iş istekleri ve sosyalleşme gibi nedenler doğrultusunda kent yaşamına yöneldiği belirtilmiştir.

l) Yaşadıkları yerlerde turistlere konaklamayla ilgili imkânlar sağlanabilir mi: Katılımcılardan özellikle işletmelerinin 8 tanesi çiftliklerinde sadece yaz aylarında meraya gittiklerinde buldukları alanla Yörük çadırları ve ahşap odalar yaparak konaklayabilecekleri ve ürün satışı yapabileceklerini istemektedir. 3 işletmeci ise yerleşik köylerindeki evlerinin müsait ve boş kısımlarını pansiyon odasına dönüştürüp konaklayabileceğini ve faaliyetleri öğretebileceğini savunmuştur.9 işletmeci ise böyle bir imkânları olsa da arazi ya da evlerini turizme

açmayacakları yönünde cevap vermiştir. Bu cevapta daha çok turizme yabancılık ve kültürel kaygılar yatmaktadır.

m) İşletmenize konaklama imkânı sunamazsanız günübirlik turlar düzenlenerek agro-turizmden faydalanılabilir mi: Katılımcılar bu konuya ilk etapta daha olumlu yaklaşmaktadır ‘onlara üretilen ürünlerden sunmak ve hayvan beslenmesi ve bakımı gözlemleneceği, kısa süreleri koyunlara çobanlık faaliyetinde bulunma gibi aktiviteleri yaptırabileceklerini kabul etmişlerdir. Bu durumda yöredeki agro-turizmin geliştirilmesi için çiftliklerde ilk uygulanacak adım olarak düşünülebilir.

n) Agro-turizmin hayvansal ürünler üzerine etkisi: Koyunculuk işletmelerinde üretilen hayvansal ürünlerin peynir, yoğurt ve yün çeşitlerinin giderek artabileceği belirtilmiştir. Gelen turistlere hediye paketlerin oluşturulabileceğini ürün görselliğinin artırılabilirliğini söylemişlerdir. İşletmelerde üretilen ürünlerin yöresel marka değerinin de yükseleceğini belirtmişlerdir.

o) Agro-turizm ve göç olgusuna bakış açımız: Yöredeki koyunculuk işletmelerinin agro-turizmle bütünleşmesi işletme sahiplerinin ekonomisini güçlendireceği, işletme istihdamını artıracakını sağlayacağından göçü azaltacağını söylemişlerdir. Aynı zamanda yeni koyunculuk işletmelerin yöreye gelebileceğini söylemişlerdir.

p) Agro-turizmin ekonomik etkileri: Cevaplar derlendiğinde agro-turizmin bölgeye ekonomik kazanç sağladığı belirtilmiştir. Koyunculuk işletmelerinde geleneksel ürünlerin çeşitliliğinin ve ekonomik değerinin yükselmesini sağlayacağını belirtmişler. Böylelikle çiftlik sahiplerine çalışanlarını ekonomik gücünü ciddi olarak artırabileceğini söylemiştir.

q) Agro-turizmin sosyo-kültürel yapıya etkisi: Katılımcılardan iki yönlü cevaplar verilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu turizmin sosyal yaşantılarını olumlu etkilediğini belirtirken 8 katılımcının ise yaşantılarında herhangi bir değişim olmadığı cevabını vermiştir. “ Sosyal yaşantımızda herhangi bir değişim olmadı. Turizm gelmeden önce de geldikten sonra da her şey aynı. demecini vermişlerdir.

r) Agro-turizm manevi değerlere etkisi: Katılımcıların yanıtları çeşitlilik göstermiştir. Katılımcıların yanıtları derlendiğinde 6 katılımcı turistlerin geleneklere ve göreneklere aykırı davranışlar sergilediğini ve gençlerin turistlere

özendiğini belirtmişlerdir. Böylelikle aile kültürünün bozulduğunu belirtmişlerdir. 14 katılımcı ise agro-turizmin manevi değerleri olumlu yönde etkileyerek kültürel etkileşim içine girdikleri ve gelişim sağladığını vurgulamıştır.

s) Çiftliğinizde agro-turizm kapsamında tur acenteleriyle işbirliği yapar mısınız: Katılımcıların büyük çoğunluğu çiftliklerinin turist ziyaretine açılmasına sıcak bakmaktadır. Koyunculuk işletmelerinin büyük çoğunluğu göçer hayvancılık yaptığından mera alanlarına yapılacak turlarla çiftliklerin ziyaret edilmesini istemişlerdir.

t) Agro-turizm ve tanıtım ilişkisi: Genel olarak agro-turizmin koyunculuk işletmelerinde gelişmesi, köyün tanıtılmasına katkı sağladığı yönünde cevap verilmiştir. Koyunculuk işletmelerine göre köyünde agro çiftliklerin çoğalması gelen turist sayısını artıracak böylelikle daha geniş bir kitlede çiftliklerin tanıtımının yapılacağı belirtilmiştir.

Çizelge 4.5. Koyunculuk işletmelerine ait özetlenen veriler

Bilgiler	En Düşük	En Yüksek	Ortalama
Yetiştiricilerin Yaşı	27 Yaş	70 Yaş	48.5 Yaş
Ailedeki Kişi Sayısı	2 Kişi	8 Kişi	5 Kişi
Yetiştirilen Hayvan Sayısı	60 Baş	400 Baş	230 Baş
Yetiştiricilerin Ortak Köy Mera Varlığı	1000 Da	10000 Da	5500 Da
Yetiştiricilerin Yem Bitkisi Ekiliş Alanları	5 Da	100 Da	52.5 Da
Yetiştiricilerin Sürülerin En Çok Bulunan Irk Dağılım Oranları	%20 Melez (Sakız, Kıvırcık,) %80 Yerli (Sakız, Kıvırcık)	%70 Melez (Sakız, Kıvırcık,) %30 Yerli (Sakız, Kıvırcık)	%45 Melez(Sakız, Kıvırcık,) %55 Yerli (Sakız, Kıvırcık)

4.3. Keçi işletmelerine Ait Bulgular

Dalaman ve Fethiye Yöresinden yukarıda bahsedilen kriterler dikkate alınarak meraya dayalı hayvancılık gösteren 20 adet ağırlıklı keçi işletmelerinden agro-turizm potansiyeli ve konumu dikkate alınarak yapılan saha araştırması sonucunda belirlenmiştir. Belirlenen işletmelerin Çizelge 4.6 'de rakamsal dağılımı belirtilmiştir. Yöredeki yerel işletme sahipleriyle yüz yüze yapılan mülakatlar ortalama 30 dakika sürmüştür. Mülakatlardan elde edilen bulgularla keçi işletmelerine ait özetlenen veriler Çizelge 4.7' de verilmiştir.

Yöredeki yerel işletme sahipleriyle yüz yüze yapılan mülakatlar ortalama 30 dakika sürmüştür.

Çizelge 4.6. Keçi işletmeleri mahalle bazında işletme sayıları

İlçeler	Mahalle	Adet	Toplam
Ortaca	Mergenli	1	2
	Gökbel	1	
Dalaman	Kapıkargın	4	6
	Kargınkürü	1	
	Gürköy	1	
Fethiye	Karaağaç	1	2
	Kayaköy	1	
Seydikemer	Bekçiler	2	10
	Bogaziçi	1	
	Çamurköy	2	
	Çayan	1	
	Ören	2	
	Yaka	2	

4.3.1. Yapılan Mülakat ve Görüşmelerden Elde Edilen Cevap ve Gözlemler

Keçi işletmeleriyle yapılan mülakatlar sonucu yöneltilen sorulara verilen cevaplar ve değerlendirmeler şu şekilde olmuştur:

a) İşletmelerin yerleşik yapıda olup olmadığı: Yöredeki işletmelerde iki farklı yapı olduğu görülmüştür. 18 işletme kış aylarını sahildeki köylerinde geçirirlerken nisan ayıyla birlikte her köyün yüksek kesimdeki yaylarına geçerek oradaki baraka ve ağaçlarında hayvanlarını otlattığını belirtmiş 2 adet işletmenin ise yerleşik olarak köy merkezlerinde ve çevredeki dağlık mera alanlarında ve dere boylarında hayvanlarını yaz kış otlattığını belirtmişlerdir.

b) İşletmelerin Mera ve Yem Bitkisi Yetiştiricilik Alanları: Keçi işletmelerinden 4 tanesinin kaba yem ihtiyacını kendi imkânlarıyla yetiştirdiği diğer 16 işletmenin ise çevreden satın aldığını belirtmişlerdir.

Mera alanları olarak keçi çiftlikleri işletme merkezinin çevresindeki ormanlık ve fundalık alanları kullandığı bahar aylarıyla yayladaki meralar ve ormanlık alanları kullandıklarını belirtmişlerdir. Kesif yem ihtiyacını ise işletmeler genellikle yemlik arpa ve küspe vererek sağladıklarını ve bazı işletmeler ise az miktarda ticari yem kullandıklarını belirtmişler.

c) Geleneksel ve kültürel değer yapısına sahip olması: Keçi işletmelerin koyunculuğa benzer yapıda oldukları yayla döneminde göçle birlikte geleneksel deri peyniri İşletmeler genelsek keçi peynirleri ve deri peynirleri ürettiklerini belirtmişlerdir.

d) Otantik özellikleri sağlama durumu: Yöredeki keçi işletmeleri genellikle taş ağıllar, baraklardan oluştuğu gözlemlenmiştir. İşletmelerde otantik algının korunarak yetiştiricilik faaliyetlerinin devam ettiğini gözlemlenmiştir.

e) Aile işletmesi yapısında bulunmaları: Yöredeki keçi işletme yapısının küçük aile işletmesi yapısında olduğu genellikle tek aile olarak veya baba oğul olarak hayvancılığı yaptıkları ve kadın iş gücünün yoğun olarak hayvan sağımı ve bakımında kullanıldığını belirtmişlerdir.

f) Sürünüzün ne kadarı yerli ırklardan oluşmaktadır: Cevaplarda işletmelerdeki ırkların genellikle tamamının yerli ırklardan oluştuğunu belirtmişlerden keçi sürüleri, Kıl Keçisi, Saanen, Honamlı, Halep gibi ırklardan oluştuğu belirtilmiş ve gözlemlenmiştir.

g) Hayvancılıkta yaşadığınız sorunlar nelerdir : Cevaplar çoğunlukla şu şekilde olmuştur Özellikle son yıllarda yem fiyatlarında ve kaba yem üretiminde maliyetlerin ciddi oranda yükseldiğini belirtilmiştir. Keçilerin özellikle ormanlık ve fundalık alanlarda yayılım gösterdiği bu alanlarında orman müdürlükleri tarafından kontrollü olduğundan otlak açısından sıkıntı yaşandığını belirtmişlerdir. Keçi işletmelerinde verilen desteklerin yetersiz olduğu büyükbaş gibi çeşitlendirilmesi gerektiği ve miktarının artırılması ihtiyacı belirtilmiştir. Ayrıca yöredeki köylerde gün geçtikçe meraların azaldığı ve otlatma işgücünün zorlaştığı ve keçi sütünün tanıtılması gerektiği bir takım serzenişler yapılmıştır.

h) Genel olarak turizme bakış açıları: keçi işletmeleri daha çok göçer yapıda olduğundan turizmin gezici olarak gelişmesini istemektedirler. Yani işletmelerin yaylada ve ormandaki yerlerine safari turlarının düzenlenmesi ve etkinliklere yapılmasına daha sıcak bakmaktadırlar. Bu yönüyle turizmin gelişmesiyle ekonomik gelirlerinin artacağını düşünmektedirler.

ı) Agro-turizm kavramı hakkında bilgileri: Diğer hayvancılık işletmeleri gibi keçi işletmeleri de agro-turizm kelimesine yabancı gelmiştir. Fakat agro-turizm

derinlemesine anlatıldığına işletme sahiplerinde farklı bir heyecan oluştuğu geliştirilmesini istediklerini söylemişlerdir.

j) Hayvancılıkla ilgili geleneksel yöntem ve bilgileri turistlerle paylaşmak ister misiniz: Katılımcılardan 16 tanesi atalarından gelen keçi yetiştiriciliği faaliyetlerinin hayvancılığa ilgi duyan turistlere öğretebileceğini onlarla birlikte ormanda çobanlık faaliyeti gerçekleştirebileceği belirtmişler. Ayrıca keçilerden üretilen ürünlerin doğal köy sofralarında turistlere sunabileceklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan aksini düşünen 4 işletme ise bunun takibinin hem zaman açısından hem de imkân olarak mümkün olmayacağını savunmuştur.

k) Yeni nesillerin hayvancılıkla ilgili katılımı nasıldır: Cevaplar derlendiğinde Yeni nesillerin keçiciliğe katılımın diğer hayvancılık gurupları gibi sıcak bakmadıklarını gençlerin farklı alanlara yöneldiğini belirtmişlerdir.

l) İşletmenize konaklama imkânı sunamazsanız günübirlik turlar düzenlenerek agro-turizmden faydalanılabilir mi: Katılımcılar bu konuya ilk etapta daha olumlu yaklaşmaktadır 'onlara üretilen ürünlerden sunmak ve hayvan beslenmesi ve bakımı gözlemleneceği, kısa süreliğine keçilere çobanlık faaliyetinde bulundurabileceğini istemişlerdir. Bu durumda yöredeki agro-turizmin geliştirilmesi için çiftliklerde ilk uygulanacak adım olarak düşünülebilir.

m) Yaşadıkları yerlerde turistlere konaklamayla ilgili imkanlar sağlanabilir mi: Katılımcılardan 13 tanesi çiftliklerinde sadece yaz aylarında meraya gittiklerinde, hibe desteği sağlanması şartıyla buldukları alanla Yörük çadırları ve ahşap odalar yaparak konaklatabilecekleri ve ürün satışı yapabileceklerini istemektedir. 2 işletmeci ise yerleşik köylerindeki evlerinin müsait ve boş kısımlarını pansiyon odasına dönüştürüp konaklatabileceğini ve faaliyetleri öğretebileceğini savunmuştur.5 işletmeci ise diğer hayvancılık faaliyetindeki katılımcılar gibi benzer kaygılardan istemediklerini belirtmişlerdir.

n) Agro-turizm ve göç olgusuna bakış açınız: Keçi işletmelerinin agro-turizmle bütünleşmesi işletmelerin ekonomik ve istihdam gücünü artıracığından çiftlik sahiplerinin yaşadıkları yerlerden göç etmesini engelleyerek kırsal nüfusun gelişimini hızlandıracaktır.

o) Agro-turizmin ekonomik etkileri: Keçi işletmelerin agro-turizmden sağlayıcı ekonomik faydalarda üretilen süt ürünlerinin değerlendirilmesi işgücünün artarak

faaliyetlerin çeşitlenmesi yer almaktadır. Ayrıca gelen turistlerin konaklama imkânlarının gelişmesiyle pazarlamanın ve ekonomik kalkınmanın güçleneceğini belirtmişlerdir.

p) Agro-turizmin hayvansal ürünler üzerine etkisi: Katılımcılar diğer hayvancılık faaliyetlerinde olduğu ürettikleri ürünleri değer kazanacağı ve satış hacminin artacağını düşünmektedirler.

q) Agro-turizmin sosyo-kültürel yapıya etkisi: İki yönlü cevap verilmiştir. Katılımcıların çoğunluğu turizmin sosyal yaşantılarını olumlu etkilediğini belirtirken 5 katılımcının ise yaşantılarında herhangi bir değişim olmadığı yönünde diğer hayvancılık faaliyetlerine benzer cevaplar alınmıştır

r) Agro-turizm manevi değerlere etkisi: Verilen yanıtlar çeşitlilik göstermiştir. Katılımcıların yanıtları derlendiğinde 7 katılımcı turistlerin geleneklere ve göreneklere aykırı davranışlar sergilediğini ve gençlerin turistlere özendiğini belirtmişlerdir. 13 katılımcı ise agro-turizmin manevi değerleri olumlu yönde etkileyerek gelişim sağladığını vurgulamıştır. “ Yöremize turistlerin gelmesi olumlu etki yapıyor. Onlardan yeni şeyler öğrenebiliyoruz. Kültürümüzü ve manevi değerlerimizi onlara aktarabiliyoruz.” ortak cevaplar alınmıştır.

s) Çiftliğinizin agro-turizm kapsamında tur acenteleriyle işbirliği yapar mısınız: Katılımcıların tamamı günlük turlarla turistlerin gelmesini işletmeyi ziyaret edilmesini istemektedir. “Gelen turistlerin işletmelere gelmesi hayvanları ve ağullarımızı görmesi ürettiğimiz keçi peynirinden ve dondurmadan tatmaları bize para kazandıracaktır” demecini vermiştir. Özellikle yaz aylarında düzenlene safari tur güzergâhlarına bu çiftliklerin eklenmesi ve buralara uğranılması canlılık katacağı belirtilmiştir.

t) Agro-turizm ve tanıtım ilişkisi: Genel olarak keçi işletmeleri özelinde agro-turizmin gelişmesi köyün doğasının, kültürünün tanıtılmasına katkı sağladığı yönünde cevap verilmiştir. Katılımcılara göre köyünde agro çiftliklerin çoğalması gelen turist sayısını artıracak böylelikle daha geniş bir kitlede tanıtımın yapılacağı belirtilmiştir.

Çizelge 4.7. Keçi işletmeleri özetlenen veriler

Bilgiler	En Düşük	En Yüksek	Ortalama
Yetiştiricilerin Yaşı	25 Yaş	62 Yaş	43.5 Yaş
Ailedeki Kişi Sayısı	2 Kişi	7 Kişi	4.5 Kişi
Yetiştirilen Hayvan Sayısı	25 Baş	450 Baş	237.5 Baş
Yetiştiricilerin Ortak Köy Mera Varlığı	1500 Da	6000 Da	3750 Da
Yetiştiricilerin Yem Bitkisi Ekiliş Alanları	5 Da	80 Da	42.5 Da
Yetiştiricilerin Sürülerin En Çok Bulunan Irk Dağılım Oranları	%85 Kıl Keçisi %15 Kıl ve Halep Keçileri Melezi	%30 Kıl Keçisi %70 Kıl ve Halep Keçileri Melezi	%57.5 Kıl Keçisi % 42.5 Kıl ve Halep Keçileri Melezi

4.4. Bulguların Yorumlanması

Dalaman ve Fethiye yöresindeki katılım yapan hayvancılık işletmeleri, agro-turizm kavramından ve faaliyetlerinden haberdar olmadıkları saptanmıştır.

Katılımcılar, yöredeki kırsal turizmin gelişmesini istemektedir. Cevapların ortak özelliği turizmin ekonomik getirisi sebebi ile gelişiminin istenmesi yolunda olmuştur. Fakat turizmin gelişmesini istemelerine rağmen evlerini turizme açma konusunda bir kısım katılımcıda zıt bir görüş hâkimdir. İmkânları olsa bile turistlerin kendi evlerinde uzun süreli konaklamasına sıcak bakmamaktadırlar. Bunun sebebinde kültürel kaygılar ve turizme yabancılık bulunmaktadır.

İşletmelerin fiziki yapılarını ortaya koymaya yönelik sorular katılımcıların verdiği cevaplar bölgesine hayvan türüne ve mera imkânlarına göre değişkenlik göstermiş fakat ortak görüş fiziki imkânların agro-turizm açısından yetersizliği göze çarpmıştır. Bunun yanında otantik özellikler ve aile işletme yapısının korunduğu gözlemlenmiştir.

Daha çok çiftliklere gelen turistlerin günübirlik ziyaretler ve turlarla yapılması daha cazip karşılanmıştır. Fakat bölgedeki hayvancılık işletmelerinde pansiyonlaşma, ürün çeşitliğinin artması ve bu örnek çiftliklerin çoğalmasıyla algının kırılabileceğini göstermektedir.

Yöredeki agro-turizm göç olgusunu nasıl etkilediğine yönelik sorulara verilen yanıtlar birbiri ile benzerlik göstermektedir. Katılımcılar agro-turizmin mahallelerinden dışa göçü azalttığını düşünürken, hayvancılık çiftliklerinin konaklama ve altyapı imkânlarının geliştirilmesiyle kırsal nüfusta bir artış olacağı görülmüştür. Özellikle yörede otantik ve geleneksel yöntemlerle hayvancılık yapan işletmelerin agro-turizme dönüşmesi yörede farklı bir heyecan cazibe uyandıracığı belirtilmiş ve yerel ırklarımızın bu sayede canlılığının korunması da sağlanabilecektir.

Agro-turizmin hayvancılıktaki sağlanan gelirin artırılmasına yönelik sorulara verilen cevaplar derlendiğinde katılımcıların agro-turizmin yöreye ve köylerine ekonomik açıdan katkı sağlayacağı üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Özellikle kadın işgücünün agro-turizm doğrultusunda istihdamının ciddi oranda artacağı da ortaya konmuştur. Kadın eliyle üretilen yöresel süt ürünlerin ve geleneksel ürünlerin gelen turistlere tanıtımının ve pazarlanmanın sağlanması çiftliklerin ekonomisine büyük etki yapacaktır.

Katılımcılar özellikle yaz dönemlerinde süt fiyatlarının düştüğü konusunda hemfikir durumdadır. Bu nedenle yöredeki agro-turizm geliştirilmesiyle birlikte özellikle süt ve süt ürünlerine olan talebin gelen turistler tarafından artacağı, bu ürünlerde fiyat istikrarının sağlanacağı görülmüştür. Aynı zamanda çiftliklerden hayvansal ve bitkisel üretimin getirisinin azaldığı yönünde ağırlıklı görüşler olmuştur. Bu nedeni ise girdi maliyetlerinin yükselmesine rağmen sattıkları ürünlerin fiyatlarının artmamasıdır.

Agro-turizmin çevreye olan etkilerini ortaya koymaya yönelik sorulara verilen yanıtlara göre, yöredeki yerel halk agro-turizmin çevreye zarar vermediğini ve çevreyi koruduğuna yönelik genel bir yargı belirtmiştir. Özellikle işletme sahipleri yöredeki kitlesel turizmin hem doğa hem de kültür tahribatı açısından yörede daha olumsuz olduğu noktasında şikâyetleri olmuştur. İşletmelerde agro-turizmin gelişimiyle bu durumun ciddi oranda değişeceği çevreye ve doğaya saygılı bir anlayışın hem yerel halk hem de turistler açısından oluşacağı görülmektedir.

Yöredeki hayvancılık işletmelerin sorunları sorulduğunda ağırlıklı olarak girdilerin yüksek olması, yörede gün geçtikçe meraların azalması, hayvancılığın yeterince desteklenmemesi, ailede hayvancılığı devam ettirecek iş gücü ve piyasadaki fiyat istikrarsızlığı gibi nedenler belirtilmiştir. Hayvancılıkta yaşanan bu sorunların

büyük ölçüde giderilebilmesi ve geleneksel işletmelerin varlığını sürdürebilmeleri açısından hayvancılığın kırsal kalkınma odaklı Kamu ve STK'lar tarafından desteklenmeleri özellikle girdi maliyetleri ve pazarlama konusunda iyileştirmenin yöredeki agro-turizm potansiyelinin de farkına varan bir eylem planı oluşturulmalıdır.

Agro-turizmin sosyo-kültürel yönünü ortaya koymaya yönelik sorulara katılımcılar sosyal yaşantılarında olumlu anlamda değişim olduğu şeklinde genel bir cevap vermişlerdir. Gelen turistlerin hayvancılık çiftliklerinde yerel halkla etkileşim içinde olarak kültürel alışverişin sağlanacağı belirtilmiştir. Fakat bu soruyu desteklemeye yönelik olan manevi değerleri nasıl etkilemektedir sorusuna ise, genel olarak verilen cevap gençlerin tutum ve davranışlarında olumsuzlukların olduğu, gelenek ve göreneklerinin zarar gördüğü yönünde olmuştur. Bazı işletmelerden ise manevi değerlerin paylaşımı ve kültürel etkileşimi olumlu etkilediğine yönelik cevaplarda alınmıştır.

Yörenin ve köylerinin gelişmesini sağlayan unsurun ne olduğuna dair soruya yerel halkın verdiği cevaplarda yöredeki bitkisel ve hayvansal üretimin gelişmesi ve yaygınlaşması için agro-turizmin çiftliklerde yayılmasının büyük etki yapacağı yönünde görüş bildirilmiştir

Katılımcıların tamamı agro-turizmin köylerinin tanıtımı konusunda yardımcı olduğunu düşünmektedir. Yöredeki çiftliklerin agro-turizmle bütünleşmesi köylerin tanınması ve geleneksel, kültürel özelliklerin turistler tarafından algılanması, tanıtılması açısından son derece önemli olacaktır.

4.5. Yöredeki Agro-Turizm Potansiyelinin Swot Analizi

Bir sektörün, bir faaliyetin, bir firmanın mevcut durumunu ve beklentilerini ortaya koymanın en kolay yolu o konu ile ilgili uzmanlar tarafından SWOT analizinin yapılmasıdır(Akça, 2005). SWOT terimi İngilizcedeki dört kelimenin ilk harflerinden oluşan bir kısaltmadır. Güçlü yönler (Strengths), Zayıf yönler (Weakness), Fırsatlar (Opportunities) ve Tehditler (Threats) (İnayet ve Akbulak, 2010). SWOT analizi; bir sektörün, bir faaliyetin, bir firmanın güçlü-zayıf yönlerini belirlemekte ve dış çevreden kaynaklanan fırsat-tehditleri saptamakta kullanılan bir teknik olmakla birlikte yörenin agro-turizm potansiyeli açısından güçlü-zayıf ve fırsat-tehditlerini ortaya koyarak ona göre plan ve programların

yapılması daha uygun olacaktır. Bu anlamda SWOT analizinin yapılmasındaki genel amaç; yörenin sahip olduğu kitlesel turizme bağlı, turizmden pay alabilecek kırsal turizm odaklı tarım ve hayvancılık potansiyelinin güçlü ve zayıf yönlerinin bilinmesi, analiz edilmesi ve ülkenin turizm hedeflerine uygun stratejilerin seçilmesine yardımcı olmasıdır. Ayrıca, SWOT analizi yörenin alternatif turizm olanaklarının her zaman değerlendirmeye tabi tutulması, mevcut hataların tespit edilmesine ve düzeltilmesine imkân veren bir araç olmaktadır (Yeşiltaş vd. 2009: 252). Kırsal turizmde SWOT analizine yönelik çalışmalara gerek yerli gerekse de yabancı literatürde rastlamak mümkündür. Yabancı literatürde kırsal turizmle ilgili SWOT analizine yer veren çalışmalar; Spatariu ve ark. (2010), Mahmoudi ve Hanghsetan (2011), Fons ve ark. (2011) ve Zhang (2012) çalışmaları ile literatüre katkı yapmışlardır. Kırsal turizmle ilgili yerli literatürde SWOT analizine yer veren bazıları ise şunlardır: Çeltek (2004), Akça (2005), Akça (2006), Ün ve ark. (2012), Harbalıoğlu ve ark. (2013), Kızılaslan ve Ünal (2014), Polat ve ark. (2014), Ongun ve Gövdere (2014)'deki çalışmaları ile literatüre katkı yapmışlardır. Çalışmaların çoğunluğunda iller kapsamındaki kırsal turizminin SWOT analizine rastlanması nedeniyle bu çalışmanın yöre kapsamında ele alınması diğer çalışmalardan farklılık göstermektedir. Yörenin agro-turizm potansiyelinin belirlenmesine yönelik yapılan SWOT analizi Çizelge 4.6 yer almaktadır.

Çizelge 4.8. Yörenin Agro-Turizm Potansiyelinin SWOT Analizi

Güçlü Yönleri (Strengths)	Zayıf Yönleri (Weakness)
<ul style="list-style-type: none"> • Yörenin doğal güzelliklerinin ve iklim olarak ülkemizin en değerli bölgelerinden biri olması • Dalaman ilçesinde havaalanı bulunması ve çevre illerden ulaşımın kolaylığı nedeniyle yurt içi ve yurtdışı ulaşım açısından avantajlı bir bölge olması • Yörede Dalyan, Sarıgerme, Göcek, Fethiye gibi önemli kitlesel turizm merkezlerinin bulunması dolayısıyla yerli ve yabancı turist potansiyelini yüksek olması • Yöre kültürünün gelişmiş olması önemli kültürel yapıları ve zenginlikleri bulundurması. • Yörede büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık potansiyelinin yüksek olması • Küçükbaş hayvancılığın büyük ölçüde meraya dayalı ve göçer olarak yapılması • Yörede önemli turizm ve antik kentlere yaz aylarında safari turlarının düzenlenmesi 	<ul style="list-style-type: none"> • Yöre halkının agro-turizm konusunu yeterince bilmemesi • Kitlesel turizme gelen turistlere yöredeki hayvancılık odaklı agro-turizmin tanıtılmaması • Yöredeki çiftliklerinin konaklama açısından uygun olmaması ve çiftliklerin altyapısının kötü olması • Agro-turizmin turizm tanıtım etkinliklerin yeterince yer almaması • Hayvancılık çiftliklerinin ulaşım imkânlarının kısıtlı ve zor olması
Fırsatlar (Opportunities)	Tehditler (Threats)
<ul style="list-style-type: none"> • Agro-turizme yönelik Dünyada ve Ülkemizde yükselen bir ilginin bulunması • Yörenin hayvancılığın her türü için mera ve iklim açısından uygun olması • Güney Ege Kalkınma Ajansı (GEKA), Kamu, STK'larla yörede kırsal turizmin desteklenmesi yönündeki projeler bulunması • Yörede geleneksel hayvancılığın ve doğal yapının bozulmayarak korunması 	<ul style="list-style-type: none"> • Yöredeki sosyal yapının bozulmasıyla ilgili kaygıların bulunması • Yörenin doğal yapısının ve alanlarının bozulma tehlikesi • İleride yaşanabilecek çevre kirliliği ve sorunların ortaya çıkma durumu • Geleneksel hayvancılıkla uğraşan çiftliklere gün geçtikçe uğraşan işgücü ve ilginin azalması • Özellikle yerel ırklarımızla ilgili son yıllarda verim düşüklüğüne bağlı yaşanan melezleme çalışmaları yerel ve geleneksel hayvancılık için tehdit olması

4.6. Yöredeki Agro-Turizmin Gelişimi İçin Destekleme Modeli

Yöredeki agro-turizmin potansiyelinin yükselmesi ve gelişmesi açısından yöredeki girişimcilere, yerel halka ve ilgili bakanlıklar ve STK' lara çok önemli görev ve sorumluluklar düşmektedir. Özellikle yöredeki yerel ve geleneksel hayvancılığın geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması açısından hayvancılık destekleri haricindeki bu yapıdaki işletmeler özel geliştirici destekler, hibeler Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Kalkınma Ajansları ve hayvancılık üst birlikleri tarafından sağlanmalıdır. Bu işletmelere yapılacak yöresel ürünler üretimi ve konaklamalarına yönelik özel hibeler ve krediler sağlanmalıdır. Bu desteklemelerin sağlanmasında dikkat edilebilecek en önemli husus yatırımların işlevsel ve sürdürülebilir olmasıdır. Bu nedenle yörenin coğrafi, iklim ve turizm yapılarının dikkate alınarak her ilçenin farklı mahallelerinde hangi hayvancılık faaliyetinin uygunluk haritası çıkarılarak buna uygun destekler sağlanmalıdır.

4.7. Yöredeki Agro-Turizm Çiftliklerinin Sürdürülebilirliği

Yöredeki agro-turizm potansiyelin geliştirilmesi birinci öncelikli adım olarak gözükse de en önemli özellik ise agro-turizm kapsamında geliştirilen hayvancılık çiftliklerinin iş gücü, faaliyetler ve üretim açısından sürdürülebilir olmasını sağlamaktır. Agro-turizmin bölgede, ülkemizde bir marka değeri oluşturması ve uluslararası kırsal turizmde rekabete girebilmesi aynı zamanda güçlü bir agro-turizm için sürdürülebilirliği yüksek işletme sayımızın hızla artması gerekmektedir. Hayvancılık çiftliklerinde sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi açısından işletmelerin doğru yerde ve işlevsel bir faaliyet yürütmesi, çiftliklere turist çekiciliği açısından her türlü kolaylığın sağlanması son derece önemli olacaktır. Geleneksel hayvancılık çiftliklerinde agro-turizmi işletmesinde ana faaliyet konusu olarak görece ve yaşatacak bilinç düzeyine sahip ciddi bir yetiştirici gurubunun oluşturulması gerekmektedir. Bu kapsamda ilk atılabilecek öncelikli adım agro-turizm potansiyeli yüksek mahallelerde gerekirse kamununda desteğiyle bu işe istekli örnek çiftçilerden agro-çiftlikler kurdurularak yörede işlevselliğini diğer yerel halka gösterebilmek gerekmektedir. Genel amaç yöredeki sürdürülebilir bir hayvancılık agro-turizmi sağlam temelli bir kırsal kalkınma sağlayacağı görülmektedir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Kırsal turizm türü olan agro-turizm hem yerel halkın yaşamına saygılı, hem de çevreye duyarlı bir turizm türüdür. Yöredeki kitle turizminin yıkıcılığına karşı olarak ortaya çıktığını söylemek de mümkündür. Kitle turizminin kaynakları gelecek nesillere bırakma amacı gütmeyen kullanmasına karşı bir görüşü ifade etmektedir. Yöredeki geleneksel ve meraya dayalı hayvancılığın sürdürülebilir olması, gelecek nesillere aktarılabilmesi için agro-turizm yönünden geliştirilmesi hem tarımsal hem de kültürel açıdan büyük bir öneme sahiptir. Agro-turizm ve kırsal kalkınma ilişkisi bir bütün olarak değerlendirilebilir. Ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan çalışmalar agro-turizm ve kırsal kalkınma ilişkisinin sıkı bir bağ içerisinde olduğunu göstermektedir. Agro-turizme dayalı çiftliklerin yörede yaygınlaşması özellikle kırsal alanda yaşayan yerel halkın hem refahının artmasında, hem de sosyo-kültürel açıdan gelişiminde bir araç olarak kullanılabilir. Ayrıca agro-turizm ile bölgeler arasında gelişmişlik farkını en aza indirmek de mümkün olabilir. Kitle turizm ile özdeşleşen yörenin alternatif turizm türlerinden biri olan agro-turizm açısından hayvancılık işletmeleri özelinde potansiyelini ortaya koyan bu çalışma bulguları agro-turizmin, çiftliklerin kültürel yapılarına bağlı kalarak otantik özellikleriyle hayvancılık faaliyetlerinin çeşitlenmesi ve hızla gelişimine katkı sunacağı belirlenmiştir. Bu bulgulara göre agro-turizme dayalı çiftliklerin yaygınlaşmasıyla yörenin hem ekonomik, hem de sosyo-kültürel anlamda gelişimine katkı sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır. Agro-turizm yöredeki yerel halka istihdam sağlama açısından da önemli bir yer tutmaktadır. Kırsal alanda yaşayan özellikle hayvancılık işletmelerinin faaliyetinin büyük çoğunluğunda yer alan kadın işgücüne ekonomik katkı sağlayacağı görülmüştür. Kadınlar yöredeki agro çiftliklerde çalışarak ürettikleri ürünleri satabilme imkânı elde edebilecek aynı zamanda çiftliklerde de yıl boyu görev alabilecek istihdama ulaşabilecektir.

Agro-turizmin yöredeki hayvancılık işletmelerindeki üretilen geleneksel süt ve et ürünlerinin çeşitlenmesine, aynı zamanda turistik tüketici tarafından benimsenmesi ürünlerin yörede, ülkemizde ve Dünyada yaygınlaşarak marka değeri elde etmesini de sağlayabilecektir. Çiftliklere gelen turistlerin çevre bilincinin yüksek olması, yaşam şekillerini yansıtmaları ve yerel halkın yaşam şekline, gelenek göreneklerine saygılı olmalarını ve bu kültürel etkileşimle farklı bir kişisel gelişim sağlayacak olan çiftlik sahiplerinin kişisel gelişimini, bilinç düzeyini arttıracaktır.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan yola çıkılarak agro-turizmle ilgili bazı öneriler geliştirilebilir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulardan yola çıkılarak agro-turizmle ilgili bazı öneriler geliştirilebilir. Bu önerileri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- Yöremizdeki geleneksel ve kültürel değerlerini koruyarak ağırlıklı yerel ırklarla meraya dayalı hayvancılık yapan işletmelerin, agro-turizme kazandırılabilmesi için uygun koşullar oluşturulmalıdır.
- Bu işletmelerde üretilen ürünlerin çeşitlendirilmesi, tanıtıcı görseller ve stantların oluşturulması ve yörede, ülkemizde çeşitli ekolojik pazarlarla üretilen ürünlerin pazarlanmasının sağlanmasına yönelik ilgili kamu kuruluşları ve STK' lar aracılığıyla girişimler ve destekler sağlanmalıdır.
- Yerel halkın kitle turizminin yıkıcılığı nedeniyle, turizmi sadece ekonomik bir unsur olarak gördüğü mülakat sürecinde belirlenmiştir. Bu algının kırabilmesi açısından kitlesel turizme zıt özelliklere sahip agro-turizmin kırsal hayatı geliştiren, yıl boyu üretmeyi sağlayan, kültürel zenginliğimizi koruyan ve tanıtımını sağlayan özellikleriyle ilgili STK'lar ve medya aracılığı ile yöredeki halka tanıtıcı faaliyetler düzenlenerek bilinçlendirilmeleri sağlanmalıdır.
- Kırsal alanda yaşayan yerel halkın el sanatlarını, yöreye özgü hayvansal ve bitkisel ürünleri üretebilmelerini ve pazarlayabilmelerini sağlayacak stantlar, ekolojik pazar gibi ortamlar yerel yöneticilerin desteğiyle oluşturulmalıdır.
- Yurtdışı örneklerinde olduğu gibi ülkemizde de agro-turizm faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi yoluna gidilmelidir.
- Yöredeki önemli antik kentlere ve turizm merkezlerine yaz aylarında bazı seyahat acenteleri tarafından safari turları düzenlenmektedir. Acente sahipleriyle bilgilendirme toplantısı yapılarak safari tur güzergâhlarına yakın bulunan hayvancılık çiftliklerinin ziyaret edilmesi ve tanıtılması hedeflenmelidir.
- Yöredeki özellikle Seydikemer ilçesi geniş mera alanları ve dağlık coğrafyasıyla küçükbaş mera hayvancılığının gelişimine uygun yapıdadır. Baharla birlikte yayla hayvancılığın gelişmiş olması kültürel değerleri

koruyan işletmelerin çoğunluğu ve otantikliğiyle bölgeyi ziyarete gelen turistlere tanıtıcı etkinliklerle ziyaret duyarlılığı artırılarak agro-turizm potansiyeli açısından ciddi bir katkı yapacağı görülmüştür.

- Fethiye ilçesi daha çok kitlesel turizme dayalı tesislerin sahil kesimi bandında yoğun olması deniz turizmini ön plana çıkarmıştır. Fakat iç kesimlerdeki köylerde ise büyükbaş ve küçükbaş hayvancılığın yapıldığı çiftlikler özellikle semt pazarlarında yöresel süt ürünlerinin satıldığı stantlar bulunmaktadır. Fethiye’deki hayvancılık çiftliklerinin konaklama ve restoran imkânlarının geliştirilmesi günübirlik, süreli konaklama imkânı sağlanması açısından önemli bir agro-turizm potansiyeli oluşturmaktadır.
- Ortaca ilçesi Sarıgerme, Dalyan, İztuzu Plajı gibi önemli turizm merkezlerinin yakında ve yolları üzerinde bulunan hayvancılık çiftlikleri bölgeyi ziyarete gelen turistlerin ilgisini çekebilecek düzeyde geliştirilmesi bölgede kitlesel turizmin yanında hayvancılığın ön plana çıkmasını sağlayacaktır.
- Dalaman ilçesi ise dağ köylerinin yoğunluğu ve geniş coğrafik yapısı ve koylar üzerindeki küçükbaş hayvancılık ağılları meralarıyla hayvancılık agro-turizmi açısından çok önemli bir yere sahiptir. Özellikle Dalaman Sarsala Koyunun karşısında yer alan Kapıdağ yarımadasında bulunan keçi işletmelerine yapılacak tekne gezileri ve bu Yörük çadırlarında gelen turistlere yapılacak zengin sunumlar ve hayvancılık faaliyetleri önemli bir agro-turizm potansiyeli oluşturacağı görülmüştür. İlçede hayvancılık işletmeleriyle deniz turizmin iç içe olması gelen turistlerin çiftlikleri keşfetmeleri oldukça kolay olacaktır.

Ülkeler agro-turizmi kırsal alanların ve yerel halkın kalkınmasına bir araç olarak görmektedirler. Bu doğrultuda da çeşitli yasal sınırlamalar ve uygulamalar ile agro-turizm desteklenmektedir. Ülkemizde de ilgili bankalıklar ve STK’lar aracılığıyla ülkemizin kırsal turizm haritasının oluşturulması ve hangi yörede hangi tür kırsal etkinliğin daha verimli olacağı ve o tür bir faaliyetin gerçekleşmesi için uygulanacak hibe ve destekler ortak akıl ve sürdürülebilir bir planlamayla gerçekleştirilmelidir.

Sonuçta turizm sektörünün ekonomik etkinliğinin artması ve buna bağlı olarak kırsal turizmin geleneksel hayvancılık üzerindeki olumlu etkilerinin geliştirilmesi için aşağıda belirtilen hususların gerçekleşmesi gerekir:

- Turistik bölgelerde, kırsal turizm ve hayvancılık bütünleşmesinin ve üretimin pazar koşullarına yönlendirilmesi sağlanmalıdır.
- Hayvancılıkla uğraşan çiftçilerin zamanı esnek olmalı ve turistlerin ihtiyaçlarını karşılamak için çalışma programları ayarlamalıdır.
- Hayvancılık agro-turizmini ana faaliyet olarak yapacak çiftlik sahiplerinin tarımsal biyolojik çeşitliliğin, yerel ırklarımızın korunmaya değer olduğunun ve turistlere tanıtılması gerektiğinin bilincinde olmaları gerekmektedir.
- Yöredeki hayvancılık işletmelerinin gen kaynaklarının ve otantik yapısının korunarak kültürel yapılarının geliştirilmesi ve tanıtımı Kamu, STK ve belediyelerce bölgesel ve ulusal fuarlar, sempozyumlarda tanıtılmalıdır.
- Hayvancılık agro-turizmine istekli çiftçilerin, aynı zamanda tarım ve turizmin içinde yer alarak gerekirse kendi bölgesine gelen turistleri ikna ederek çiftliklerinde ağırlayabilecek, üretimlerini anlatabilecek bilinç düzeyinde olmaları sağlanmalıdır.
- Hayvancılık agro-turizminin arz potansiyelinin yüksek olduğu yöremizde hem turizm eğitimi programlarında hem de yabancı dil eğitimi alanlarında yöre halkına yönelik eğitim programları yeterli düzeyde yer verilmelidir.
- Yöredeki agro-turizminin ulaşacağı yerlerde, fiziki altyapı hizmetlerinden köy yolları, içme suyu, kanalizasyon ve arıtma tesislerin geliştirilmesi için yöredeki yerel yöneticilerin bu gibi sorunlarda daha hassas olmaları sağlanmalıdır.
- Yöremizdeki hayvancılık agro-turizm yatırımlara hız verilmelidir Yatırımların artması aynı zamanda tarımsal ürünlere olan talebin de artmasına neden olduğu için hem özel hem de kamu tarım sektörü, kırsal yatırımlara, teşvik desteklerine hız verilmelidir.
- Yöremizde ve Ülkemizde geleneksel hayvancılığa dayalı agro-turizme yönelik kültürel özellikte aile pansiyon işletmeciliği yapanlar, arazisini

dinlenme veya kamp amaçlı kullanıma açan çiftlik sahiplerine kamu tarafından kredi, destek, özel ayrıcalıklar verilerek faaliyetleri kolaylaştırılmalıdır.

- Yöredeki agro-turizm potansiyeli yüksek mahallelerde kırsaldaki ev hanımlarının el becerilerinin geliştirilmesine katkı sağlanmalı ve pazarlama teknikleri konusunda eğitilmelidir. Bu amaçla halk eğitim merkezleri aracılığıyla kırsal mahallelerde yöresel yiyecek-içecek üretmeleri için kurslar açılmalıdır.
- Yöredeki geleneksel hayvancılığın geliştirilebilmesi açısından agro-turizmle bütünleşip üretilen yerel süt ve süt ürünlerin çeşitlendirilip marka değerinin yükseltilerek turistlere sunulmasının önü açılmalıdır. Bu amaçla çiftliklerde üretilen ürünlerin soğuk zincirinin sağlanması, ambalajlanması, yerel marketler ve perakendecilere ulaşması açısından gerekli planlama ve teşvikler çiftliklere sağlanması gerekmektedir. Özellikle geleneksel ürün üreten ve bunları turistlere sunan işletmelere üretilen ürünlerini ölçüsünde vergiden muaf tutulmaları ürünlerinin desteklenmesi sağlanabilir.
- Yöredeki seyahat acenteleri birliği ve otellerle bilgilendirme toplantıları düzenlenerek agro-turizmin hakkında duyarlılığın sağlanması ve bu çiftliklerin diğer tesislere gelen turistler tarafından günübirlik ve süreli konaklamalı ziyaret turları sağlanmalıdır.
- Yöredeki geleneksel hayvancılık işletmelerinin pansiyonlaşması, imkânlarının iyileştirilebilmesi açısından Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Kültür ve Turizm bakanlığı ve Kalkınma Ajansları tarafından proje ve finansman geliştirilerek, altyapılarının iyileşmesi, özelliklerinin artırılmaları sağlanması gerekmektedir.
- Yörenin doğasını ve kültürüyle doğal güzellikleri ve yerel ırklarıyla bu zenginliği koruyup gelecek kuşaklara var olarak aktarmak bütün herkesin görevi olması gerektiği bilinciyle hareket edebilme farkındalığı toplumumuzda oluşturulmalıdır. Bu kapsamda zenginlikleri koruyarak ve güçlendirerek geliştirmenin en önemli yollarından biride hayvancılığa dayalı agro-turizmin yörede geliştirilmesi olduğu kamuoyunda ön plana çıkarılmalıdır.

- Yöredeki agro-turizm faaliyetlerine uygun alanlar belirlenerek bir envanter çıkarılabilir. Bu envanter doğrultusunda yörenin analizi yapılarak rakip turizm kolları karşısında güçlü ve zayıf yönlerin ortaya konması pazarlama ve tanıtım faaliyetlerinin nasıl yapılacağı açısından yarar sağlayabilir.

Türkiye'de, hem turizmin ekonomideki yeri ve öneminin artması hem de kırsal turizm kolu olan agro- turizmin gelişebilmesi yukarıda bahsedilen şartların yerine getirilmesiyle mümkün olabilecektir. -Türkiye'nin turizm piyasalarındaki birçok rakip ülkeye göre doğal güzellikleri, mevsimsel ve sosyo-kültürel üstünlüğü bulunmaktadır. Bu üstünlüklerden dolayı, gelişen dünyada hatta gelişen turizm sektöründeki pazar payından daha büyük bir pay alması ve kırsal alandaki tarımsal faaliyetlerin yoğun olduğu tarım sektöründe bütünleşmiş bir kalkınma sağlaması mümkündür.

Dünyadaki agro-turizm faaliyetlerinin son yıllarda çeşitlenerek ciddi bir sektör olarak faaliyetlerini sürdürdüğü görülmüştür. Sürekli gelişerek büyüyen agro-turizmin ülkemizde de önümüzdeki dönemlerde ciddi oranda gelişebilmesi ve örnek çiftliklerimizin hızla artması tarım ve turizmin ekonomideki payında önemli bir artış sağlayacaktır. Ülkemizin için en önemli ve vazgeçilmez sektörler olan tarım ve turizmin güçlerini birleştirdiği ortak payda olan agro-turizm yöredeki hayvancılık ve bitkisel üretim çiftliklerde gelişmesi yörenin ve ülkemizin tanıtımına çok büyük katkı yapacaktır.

Dünya'da ve Türkiye'de son yıllarda yükseliş ivmesi kazanan turizm türlerinden biri de agro-turizmdir. Türkiye'de tarım turizminin her mevsim yapılabileceği alanlardan biri de Dalaman ve Fethiye Yöresidir. Yapılan çalışmayla elde edilen bulgular yörenin yıl boyu agro-turizm potansiyeli taşıdığı ve çeşitliliği artırılarak geliştirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Ülkemiz açısından yöremiz zengin kaynakları, kültürüyle tarım ve turizmin her zaman merkezinde kalabilecek nadide özelliklere sahip olması, agro-turizmin gelişmesi, geleceği açısından her bir adım önde olmaya hazırdır.

KAYNAKLAR

- Ak, İ., Kantar, F., 2007. Türkiye’de Ekolojik Hayvancılık Potansiyeli ve Geleceği.
- Akça, H. (2006). “Assessment of Rural Tourism in Turkey Using SWOT Analysisi”, Journal of Applied Sciences, 6 (13),S. 2837-2839.
- Akça, H., (2005). “Burdur İlinin Kırsal Turizm Potansiyeli ve Değerlendirilmesi”, 1. Burdur Sempozyumu, Bildiriler Cilt I, 16 - 19 Kasım, Burdur, S.515-517.
- Bakırcı, M. (1995). Avrupa Birliğine (AB) Uyum Sürecinde Türkiye Ve Avrupa’da Dağlık Sahaların Kullanımına Yönelik Perspektifler (Avrupa Dağlık Bölgeler Şartı’nın Esasları). Doğu Coğrafya Dergisi.13. S.291-310.
- Cengiz, T. Tüfekçioğlu, A.(2004). Artvin İl Gelişme Planı Turizm Sektörü Raporu (Taslak), Artvin.
- Civelek, M., Dalgın, T.,Çeken, H.Agro-Turizm ve Kırsal Kalkınma İlişkisi: Muğla Yöresindeki Agro-Turizm Alanlarında Bir Araştırma Turizm Akademik Dergisi Cilt 1 Sayı 1 S.16-28
- Civelek, M., Dalgın, T. Çeken, H. &Ekiztepe, B. (2013). Menemen Yöresinde Agro-turizm Potansiyelin Değerlendirilmesi, Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi, 3 (2),S. 1-7
- Çıkmın, A, Çeken, Ç. & Uçar, M. (2009). Turizmin Tarım Sektörüne Etkisi: Agro-Turizm ve Ekonomik Sonuçları, Tarım Ekonomisi Dergisi, 15 (1), S. 1-8.
- Çinko, Ç. (2013). TaTuTa Projesi, çiftlik yaşamındaki hayatı şehir insanın yaşamıyla birleştiriyor. Mart 30, 2015 tarihinde Yeşilin Aslı: <http://www.yesilinasli.com/2013/07/16/tatuta-projesiciftlik-yasamindaki-hayati-sehir-insanin-yasamiyla-birlestiriyor/> adresinden alındı.
- Dalaman ve Fethiye İlçesi Sıcaklık ve Yağış Haritası Grafıgi Erişim Adresi: <https://tr.climate-data.org/location/847699/>
- Erişim Adresi: <http://docplayer.biz.tr/6410864-Turkiye-hayvancilik-sektorunde-mevcut-durum-sorunlar-ve-cozum-onerileri.html>

- G. Ö. Yılmaz - N. K. Gürol 2012 Balıkesir İlinin Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesi/ KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 14 (23):S 23-32,
- Gündüz, S. (2004). Ankara İli Kalecik İlçesinde Tarımsal Turizme Uygun Alanların Saptanması ve Tarımsal Turizm Modelinin Oluşturulması Üzerine Bir Araştırma. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Henderson, J. C. (2009). Agro-tourism in Unlikely Destinations: A Study of Singapore, *Managing Leisure*, 14 (4): 258-268.
- Hilchey, D. (1993). Agritourism in New York State: Opportunities and Challenges in Farm-Based Recreation and Hospitality. Farming Alternatives Program, New York: Cornell University.
- Karabati, S. Doğan, E. Pınar, M. ve Çelik, L. M. (2009). SocioEconomic Effects of Agri-Tourism on Local Communities in Turkey: The Case of Aglasun, *International Journal of Hospitality & Tourism Administration*, 10 (2): 129-142.
- Kiper T. ve Arslan M. Tekirdağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi (2007) S.165-173
- Kiper, T. ve Yılmaz, E., (2008). “Şarköy-Kumbağ Arasında Kırsal Kalkınmayı Destekleyici Turizmin Olabilirliği ve Yerel Halkın Rolü”, *Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 159-168.
- Kiper, Tuğba (2006). Safranbolu Yörük köyü Peyzaj Potansiyelinin Kırsal Turizm Açısından Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- Kunasekaran, P., Ramachandran, S., Samdin, Z. & Awang, K.W. (2012). Factors Affecting Farmers' Agro Tourism Involvement in Cameron Highlands, Pahang. *OIDA International Journal of Sustainable Development*, 4(1), 83-90.

- Lopez, E.P. & Garcia, F.J.C. (2006). Agrotourism, Sustainable Tourism And Ultraperipheral Areas: The Case Of Canary Islands, *PASOS Revista de Turismo y Patrimonio Cultural*, 4(1), 85-97.
- Marandola, D., Cannata, F., Palma, D. P., Fragnito, S. Parletta, I. & Raschi, A. (2006). Business and Tourism in A Rural Area of Southern Italy”, *Ibimet, Via Caproni*, 8, 157-16.
- Morgül, Mercan, Ş. (2006). Trakya Bölgesinde Kırsal Turizm Potansiyelinin Değerlendirilmesine İlişkin Analiz: Kırklareli Örneği. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Edirne.
- N.Yavuzer,2014Batı Anadolu Dağ Köylerinde Geleneksel Yerli Sığır Yetiştiriciliği: Manisa İli Akhisar İlçesi Akkocalı Köyü Örneği S.4-5-6 Adnan Menderes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Aydın, S. 4-6
- Niedziółka, A. & Brzozowska, A. (2009). Aspects of Agritourism Management in Malopolska Voivodeship, *Annals of the University of Petroşani Economics*, 9(4), 105-112.
- Ongun U.,Gövdere B.,Çiçek U.Yeşilovanın Kırsal Turizm Potansiyelinin Swot Analizi İle Değerlendirilmesi Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi, Yıl: 2016, Cilt: 7, Sayı: 16, S.75-88.
- Phillip, S.,Hunter, C. & Blackstock, K. (2010). A Typology for Defining Agritourism, *Tourism Management*, 31, 754–758.
- S. Ahmadova, O. Akova Türkiye'de Organik Ekoturizm Çiftlikleri Üzerine Bir Araştırma/ Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2016, 6 (1)S.14-29
- Sakarya E.-2016- Türkiye Hayvancılık Sektöründe Mevcut Durumlar ve Çözüm Önerileri Sunusu
- Sarı, Cemali (2008). Antalya'nın Alternatif Turizm Kaynakları, Planlama Yaklaşımları ve Öneriler. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi. Aralık. S.12-45.

- Shaffril, H. A. M., Hamzah, A., Yassin, S. Md., Samah, B. A., D'Silva, J. L., Tiraeyari, N. & Muhammad, M. (2014). The Coastal Community Perception on the Socio-Economic Impacts of Agro-Tourism Activities in Coastal Villages in Malaysia, *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, S: 10.1080/10941665.2013.877048.
- Sharpley, R. (2002). Rural Tourism and The Challenge of Tourism Diversification: The Case of Cyprus. *Tourism Management*, 23, S.233–244.
- Soykan, F., (2003). “Kırsal Turizm ve Türkiye Turizmi İçin Önemi”, *Ege Coğrafya Dergisi*, 12, İzmir, 1-11.
- Stratejik Plan 2010-2014, (2010). T.C Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Ankara. Erişim Tarihi: 11.12.2012 [http://www.bahcebitkileri.org /Sunumlar/Stratejik_Plan_2010-2014.pdf](http://www.bahcebitkileri.org/Sunumlar/Stratejik_Plan_2010-2014.pdf).
- Sznajder, M., Prezborska, L. & Scrimgeour, F. (2009). *Agritourism*, UK: AMA DataSet LTD.
- TaTuTa(Tarım-Turizm-Takas) Gönüllü ve Konuk Olarak Katılabileceğiniz Ekolojik Çiftlikler Bilgileri ve Haritası Erişim Adresi: <http://www.tatuta.org/?lang=tr>, 2017
- Taw, C. & Barbieri, C. (2012). The Perceived Benefits Of Agritourism: The Provider's Perspective, *Tourism Management*, 33, 215-224.
- Wicks, B. E. & Merrett, C. D. (2003). Agritourism: An Economic Opportunity for Illinois, *Rural Resarch Report*, 9(14), S.1-8.
- Wilson, S., Fesenmaier, D.R., Fesenmaier, J. & Van Es, J.C. (2001). Factors for Success in Rural Tourism Development, *Journal of Travel Research*, 40, 132-138.
- Wilson, S., Fesenmaier, D.R., Fesenmaier, J. & Van Es, J.C. (2001). Factors for Success in Rural Tourism Development, *Journal of Travel Research*, 40, 132-138.

- Wolfe, K. & Hammock, L. (2006). Georgia Agritourism Overview: Results from 2005 Business Survey, Georgia: College of Agricultural and Environmental Sciences. University of Georgia.
- Yener, M., Akkan, S., Kaya, A., 1996. Türkiye’de sığırcılığın temel sorunları ve çözüm önerileri. Hayvancılık’96 Ulusal Kongresi, İZMİR.
- Yeşiltaş, M., Çeken, H., ve Öztürk, İ., (2009). “Karadeniz Bölgesindeki Turizm Olanaklarının Swot Analizi İle Değerlendirilmesi”, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl: 2, Say: 3, 250-269.
- Yıldırım, A. &Şimşek, H. (2004). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri, Ankara: Seçkin Yayıncılık.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Aktan Güney KARAKAYA

Doğum Yeri ve Tarihi : İzmir/1987

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi

Yüksek Lisans Öğrenimi : Adnan Menderes Üniversitesi

Yabancı Diller : İngilizce

İLETİŞİM

E-Posta Adresi : aktang_karakaya@hotmail.com

Tarih :.././....